

aut solide, ut minimum, olymp. ut ex epitoma Liviana LXI, Floro lib. II, Orosio lib. V, atque aliis intelliges. Denique est, quod negotium fecerit, nomen *Vetultii*: quem Scaliger *Vitulum*: *Bitulum* Latini veteres scriptores vocant: Athenens *Βιτλον*: Strabo in impressis libris *Βιτρον*, in mss. *Βιτρον*. Pontanus in appendice ad suum itinerarium, verum fuisse asserit regi nomen *Buduaco*, quod et in saxo triumphali arcu Aurlantie narrat regio pectori inscriptum. At eum fornicem non Domitio et Fabio Maximo, qui Retultum devicerunt, sed Mario ob Cimbro profligatos positum, docti alii viri existimant: atque hoc, inquit Wesselingius, videtur indicare *Theutobochi* nomen, quod in ejus ruderibus sese legisse testatur Joseph. Pisaeus. Adde in fragmentis Capitolinis apud Gruterum, Arvernorum hunc regem appellari *BETULTVM*, quo in nomine si L litteram cum Scaligero mutes in I, plane cum Livii, Orosii, atque aliorum scriptura conveniet. Videsis tamen Pighium ad an. U. C. DCXXX.

Col. 423. VIII. Ptolemaus Phiscon. Notior sub alio cognomine *Lathurus*: quem expulsus anno decimo regni, novimus ex Porphyrio in excerptis Scaligeri, evocatumque pro eo fratrem Alexandrum a Cleopatra. Rediit autem ille elapsis aliquot annis, regnavitque iterum annis septem, quos una conjunxisset Eusebius videtur, tametsi minime continuos: qua de re mox dicemus. Scaliger etiam *Evergetæ* donatum cognomine tradit ex numismatis, in quibus legitur, *ΗΤΟΛΕΜΑΙΟΥ ΦΥΣΚΩΝΟΣ ΕΥΕΡΓΕΤΟΥ*. At vero hujusmodi nummus non ad Phisconem hunc, sive Lathurum referri debet, quæ est Scaligeri hallucinatio, sed ad ejus patrem. Cæterum et *Pothinus*, et *Philometor* cognominatus natus est. Vide Dodwellum dissert. sæpius laudata de ætate scripti Agatharchidis.

Col. 421. *Joannes dux Judæorum*. Hoc enim vero confidentissime Scaliger inficiatur, quin etiam ridet, potuisse quempiam id sibi persuadere a devotis Hyrcanis Joannem Hyrcanum cognomine accepisse, cum, inquit, tantum terrarum, tamque immane sit spatium inter Hierosolytam et Hyrcaniam: deinde nihil esset Judæo regulo cum longinqua natione, nec si quid fuisset, transitum ei per sua regna alii reges concessissent: tum hoc tacuerit Josephus, qui nec minima quæque gentis suæ præterire solet: denique non Joannis primum, sed et ante illum et vulgatissimum inter Judæos cognomen-

tum hoc fuerit. His vero omnibus conclusionibus una obstat Nicolai Damasceni auctoritas, qui Parthiam, quæ regio contermina est Hyrcaniam, pervasisse Joannem significat, cum Antiochum Syriæ regem in eam expeditionem secutus est. Testimonium hoc habes apud Josephum lib. XIII antiq. c. 16, apud quem nihil ejusmodi existare pronuntiabat. *Antiochus*, inquit, *erecto tropæo ad Lyceum fluvium, ubi Indatem Parthorum ducem vicerat, hæsit ibi per biduum, dehiscentes Ψακανὸς τοῦ Ἰουδαίου, διὰ τὸν ἔσθη, ἐν ᾧ τοῖς Ἰουδαίοις οὐκ ἦν νόημα ἱερδύειν* ad preces Hyrcanum, quod in id tempus festivitàs quædam Judæorum incurrerat, per quam non licebat eis iter facere. Nihil itaque mirum, si in ejusdem expeditionis processu Joannes rem prospere contra Hyrcanos gessit, ex eoque cognomentum Hyrcani impetravit. In Græcis pro *στρατηγίας*, Scaliger rescripsit *στρατεύσας*, qui et *πρωτοσάμμος* maluisset *ἀντι τοῦ πρωτοβάνου*, sive, quod reposuit, *πρωτοβάνος*.

Col. 424. *Narbonam colonia deducta*. Eutropius lib. IV, c. 23: *M. Porcio Catone, et Q. Marcio Rege* coss. DCXXXIII anno ab Urbe condita, *Narbonam in Gallia colonia deducta est*. Paria habet laudatus Scaligeri Velleius lib. I, c. 15, ex quo apparet, triennii ferme prochronismo Eusebio-Hieronymianas rationes laborare.

Col. 424. *Hyrcanus pontifex*. Pro Hyrcano *Ἰωάνης*; dicitur in Græcis, pro quo Scaliger *Ἰωάνης* legit. Tum hic verba quæ vocabatur *Ectenias*, expungit, quod in suis mss. non invenisset, et stultum commentum recentiorum putavit: et vero etiam a Parmensi, quo præcipua ultimor, ms. absunt, sed in editis vetustioribus, aliisque passim mss. libris habentur. Primus Palatinus, teste Schurzleischio, legit *Ecthenas* pro *Ectenias*: in quem locum ille: Utamque, ait, lectionem nec Græcam dicere nec barbaram ausim. Jacobus Usserius in indice geographico, annalibus mundi præfixo, refert, quod Samaria, Josepho teste, *Eisonias* aliquando vocata sit. Nos, etsi Usserii fidem in dubium vocare nolimus, in Josepho tamen reperire potuisse nusquam locum istum, affirmare possumus. Novimus Samaritanos a Judæis *Cuthæos* esse dietos. An vero urbs quoque Samaria unquam *Cuthæa* dicta sit, non proditur. Quiddidq. id est, videtur olim scriptum fuisse qua vocabantur et *Cuthæa*. Sane enim Samaria ἡ τῶν Κουβαίων πόλις; dicitur *ἱερατικός* potuit. Adde, quod tempus spectat, videri hoc gestum pertinere ad annum se-

cundum olymp. 163, sexennio antequam ab Eusebio recensetur. E contrario Scaliger sexdecim annorum prochronismum hic putat.

Ibid. *Antiochus Ozyziemus*. Referri hujus initia solent triennio ante. Vide Justinum lib. XXXIX, c. 2.

Ibid. *Antiochus... Grypo ejecto*. Initia Grypi ad annum secundum olymp. 164 esse referenda, colligas ex Porphyrio in excerptis Scaligeri, p. 227. Propius ab Eusebii recensione anno primo illigant chronologi recentiores. Ei regi propter nasi magnitudinem cognomen *Grypo* fuisse notat Justinus.

Col. 423. *Jugartha*. Atque hic biennii, ut Scaliger pridem annotavit, prochronismus est: si quidem C. Atilio Serrano et Q. Servilio Cæpione coss. captus est Jugartha: nec inter pugnandum quidem, sed Bocchi soceri suis insidiis.

Ibid. *Rhodo*. Confer cum is qua superior diximus ad num. 4794; neque enim, ut Scaliger putat, videtur istud *μνημονίων ἀπόκρισμα*, conferentis in diversa tempora Colossi casum, sed alius auctoribus ab eo laudata sententia.

Ibid. *Jonathan*. Iterum iste in Græcis *Joanthes* dicitur, non *Ἰωάνης*, *Jonathan*, ut vult Scaliger; quanquam alias Eusebio in demonstrat. evang. pag. 393 et seq. *Jonathan* dici non diffitemur. Utramque nomen continuo est pro *Joanne*.

Col. 424. *Cicero Arpini nascitur*. Videtur autem ipsemet Cicero in Bruto cap. 16 familiam suam dicere plebei ordinis, ubi de humilioris sortis hominibus in aleam ejusdem nominis genus infamis loquens, ut si, inquit, *ego me a M. Tullio esse dicent qui patricius cum Servio Sulpicio consule anno 10 post exactos reges fuit*. Occasionem fabulæ fecit ipse Marcus Tullius de Pherecide philosopho loquens, ubi per risum jocumque ait, fuisse illum temporibus Romani regis (Tullii) sibi agnomnis de sua gente. Et quanquam minime par sit credere Cicero nem, tantum hominem, et qui se novum hominem tam sæpe fatetur, sensisse alius de se, consentiant tamen Eusebio nostro, sive Hieronymo veteres alii: Silius Ital. lib. ult. et illi quos Plutarchus laudat, qui jam tunc jactabant de regio *Volscorum* genere illum exstitisse.

Col. 423. *Aristobolus filius Jonathanæ*. Josephus lib. XIII antiq. cap. 11, *μετὰ τετρακοσίων ἀρταίων ἔτων, καὶ ἑξήκοντα καὶ ἑνὸς, καὶ μηνῶν τριῶν: post annos numero quadringentos octoginta et unum, mensesque tres*. Qui tamen neque ipse sibi constat lib. de bello, ubi solos supputat 471, nisi, in

numericis notis librorum depravatus est culpa. Sed enim Vossius chronol. sac. c. 12, hæc veram esse Josephi scripturam contendit, Cappello usque adeo contradicente. Re etiam vera ab ultima captivitate Babylonica ad Aristoboli principatum iuxta accuratioris anni 481 intercedit: Eusebius autem triennii ferme metachronismo in hujus principis epocha constituenda peccat, ut superius innumis, moxque fusius ostendimus ex annis, quos Alexander atque Alexandra regnarunt. Cæterum in Græcis, quæ laudamus ex chronico paschali longe erat depravator numerus 477 an. 527, quem a Cedreno interpolatum Scaliger putat.

Col. 424. VI. *Janæus*. Num iste *Alexander* est, quod in exordio ait, *frem Judæis fecisse*. Certe principatum ab impio patre Aristobolo, vix coeptum maturi in regnum, ut ait Joseph. antiq. lib. XIII, c. 11, filius nequior sibi assertit; et *frem Jukeis*, sive Judæorum republicæ videtur fecisse. Patrem illi Eusebius non memoravit, fortassis ea de causa, quia cum in universum vix toto anno regnavit, eam regni et pontificatus formam, sive tyrannidem per suorum cædes tandem ultimis diebus scelestissimè vitæ, Antigono fratre occiso, induxisse videtur. Veritatem tamen occulto, invidiose, quæ menti succurrit, estque hujusmodi: *Alexandrum frem Judæis fecisse* ait Eusebius, seu ex Eusebii Græco Hieronymus, id est, finem Judæorum regum fecisse; ultimus nempe est ex Judæorum gente. Nam Alexandra ejus uxor, que post 27 annos marito succedit, non illa rite inter Judæorum reges censetur, quos inter locum femine nullum habebant: ad hæc, mortuo Alexandro, *Judæos rerum confusio et cladis perpetua* oppresserunt. Neque Alexandræ filii regnum obtinuerunt, nam anno 9 Alexandræ matris, Judæi venticigales facti, Aristobolus vincetus abductus a Pompeio, Hyrcanus ejus frater pontificatus tantum donatus est.

Col. 423. *Aristobolus post quem regnavit Janæus*. Quod dudum innumis, Aristoboli initia ad annum secundum olympiadis præcedentis esse referenda, ex eoque reformandam ejus, qui illi successit, Janæi, sive Janæi epocham, probatum iri bonis argumentis Dodwellus ex annis Alexandri atque Alexandræ, in dissertat. sæpius laudata de ætate Agatharchidis, cui ipsa verba describere hic præstat. Præfuit autem, inquit, *Ægypto* Cleopatra initio Alexandri Judæorum regis, cum ille Ptolemaidem obsideret.

Ptolemaidensibus enim suppetias tulit exsul Ægypto Soter, jam regnans in Cypro, quem Lathurum appellat Josephus, antiquit. xii, 20. Et vicissim Alexandro Judæorum regi subvenit in filium Cleopatram, ibid. c. 21. Satis accurate. Successit Hyrcanus junior olympiade 177, tertio anno, sub coss. anni Var. 685 (Joseph. antiquit. xiv). Ægnavitque Alexander ipse ann. 27 (antiquit. xii, 23); Alexandra autem Alexandri uxor ann. 9 (antiquit. xii, 24) ante initium Hyrcani. Hi duo numeri invicem juncti annos faciunt 3½ seu olympiadas ix. Demantur ergo olymp. ix e numero olympiadam, reliquus erit annus olymp. 168 tertius, quo successerit Alexander. Demantur rursus ex epocha Varroniana anni 36, ita successerit Alexander anno Varr. 649. Poterat quidem in predicta summa pauci redundare menses, qui effecerint, ut successerit Alexander olymp. 168 tertii anni parte ea, que anno Varr. 648 potius responderit. Vix potuit annus deesse integer, ut anno Varr. 647, olymp. 168 secundo, saltem succederet Alexander. Quod tamen necessarium erat, si predictus annus Varr. 390 e regum Alexandrinorum successione excluderetur. Hinc ergo rursus colligimus, recte a nobis illum annum recepta Ægyptiorum chronologie, etiam astronomorum, esse restitutum. Tenui autem anni Varr. 649 etiam initio Cleopatra. Pulsus enim a Cleopatre ducibus e Calesyria Soter, Cæsare hiemavit. Inde in Cyprum recessit. Nec tamen ante recessum illius videtur in Ægyptum redisse Cleopatra, Joseph. xiii, 21. Non tamen obstabat pars illa anni sequentis, qua regni possessionem tenuit Cleopatra, quoniam nisi integri *ἡμεραι* retinuerit solus Alexander.

Ibid. *Caius Lucius*. Repugnare videtur Horatius, cui *senex* dicitur iis versibus lib. ii, satir. 1:

Quo fit, ut omnis
Votiva pater velit descripta tabella,
Vita senis.

Enimvero homini annos 46 denato senectus non imputatur. Conciliari autem possit, si eum putes Pythagorici, ut aiunt, sive Servitulliani Lustrationem secutum, qua, ut ex Tuberone A. Gellius lib. x, cap. 28, tradit, *seniores* appellabantur, qui quadragesimum sextum annum excederent, infraque cum *juniores*. In Parmensi ms. corrupte dicitur *Caius Lucius*: et in primo Palatino *annis 47* diem suum obisse.

Ibid. *cc millia Teutonorum*. Verius dixisset *Teutonum*, qui Cimbrorum quidem socii erant, sed

alia tamen gens, atque anno antecedente profulgata. Sed facile imposuit auctori nostro Entropius lib. v, c. 1, ubi de Mario iv consule: *Cum Cimbris*, inquit, *confiast, et duobus prælis cc millia hostium cecidit, LXXX millia cepit, et ducem eorum Teutobodum*. Ducem hunc Florus *Teutobochum* vocat: sunt et qui *Teutonoidum*; plerique autem mss. cum Eusebio *Teutonodum*, aut *Theutonodum*.

Col. 426. *Thracee a Romanis victi*. Scaliger metachronismum quinquenni hic reprehendit ex Obsequenti et Sexti Rufi testimonio, quod laudat. Malim ego, ut a Sigonio comment. in fastos ad an. U. C. DCXLIX rem discas. Quod, inquit, ad res Macedonicas attinet, intelligendum est, post M. Minucii eos in Macedonia imperium, nullius mentionem fieri qui consul in Macedonia ad comprimendas Thracum impressiones venerit. Neque vero fere mitti consules eo potuerunt, nam Silanus, Scavrus, Cassius, Cæpio, Manilius, Marius, sex consules deinceps Galliam sortiti sunt: Metellus autem, et Marius Numidiam: relinquuntur aliquot consules, quorum obscura provincia est. Ergo pretores in Macedonia profecti sint necesse est, qua bellum hoc anno fuisse indicat *Obsequens*, qui Mario et Flavio coss. Thraces in Macedonia subactos notat. A quo autem subacti sint, pro certo affirmare non possum. *Florus* quidem post Minucianam victoriam, Pisonis eusdam meminit his verbis: *Piso Rhodopen Caucasumque penetravit*. Verum qui Piso fuerit, aut quo in magistratu hoc fecerit, non tradit. L. certe Piso, qui consul cum Druso fuit, Macedonia sortitus non est: quippe cum Drusus, collega ejus in consulatu, eam obtinuerit; post quinquennium autem L. Cassio coss. a Tigrinis ipse Piso interfectus sit, neque vero, si ille rem bene in Macedonia gessisset, prætermissurum eum fuisse *Ciceronem* puto, cum contra L. Pisonem nepotem hujus diceret, atque Macedoniam ejus imperium exagretaret, cum omnium fere qui in Macedonia rem bene gesserint, meminerit. Ergo hæc victoria in dubio relinquatur. Cæterum per Pisonem subactos Thraces, vulgaris opinio est. Vide *Florum*, iv, 42, et iii, 4.

Col. 425. *Expulso... de regno Physcone*, etc. In Parmensi ms. continua serie orationis legitur et in *Cyprum secedente, ipse regnavit Ptolemæus, qui et Alexander, etc.* In duobus aliis a Pottero in notis ad Clementem laudatis, itemque in Scaligeri editione, in *Cyprum secedente, Ptolemæus,*

qui *Alexander, succedit*. Sed et Schurzfleischius: hæc pericloe, inquit, diverse in diversis codicibus legitur. Primus Palatinus habet *per matrem Cleopatram; et in Cyprum secedente, ipsa regnavit*, rejectis illis que de Ptolemæo Alexandro adduntur. In reliquis membranis ita legitur et in *Cyprum secedente, regressus de fuga, regnum obtinuit, cum Alexandrum, qui ante eum fuerat, ob occisam matrem civis populerant*. Cum posterioribus libris Sichardina editio facit. Sed ea res traditur postea, et est apud Justinum libro xxxix. Jam ut omnino sit ad Eusebii mentem impressa lectio, grandis tamen eorum est ab historica veritate, aut certe quidem a Porphyrio dissensus; ab hoc enim in excerptis apud Scaligerum pag. 223 discimus, non hoc demum anno regni sui decimo septimo, sed ipso decimo expulsum fuisse Ptolemæum Physconem, evocatumque ejus fratrem Alexandrum a Cleopatra. Nec dicimus tamen, solis decem regnatum ab eo esse: quinimo solidos ei decem et septem cum Eusebio tribuimus, sed eos minime continuos, que prior Eusebii hallucinatio est, qui altera succedit de aliis octo, postquam revocatus est, annis. Sed ea de re mox erit dicendi locus. Interim neque recte soli decem Alexandro ascribuntur post fratris exsilium: siquidem hic, teste Porphyrio in laudatis modo excerptis solidos decem et octo exsul egit, per quos continentur imperium Alexander tenuit. Confer Dodwellum sapius laudata dissert. de ætate Agatharchidis. Dicitur hic esse etiam *Alexus*, Ἀλέξης.

Col. 426. *Reg... sum in Sicilia, etc.* Videtur hic esse integre olympiadis prochronismus: siquidem ante quatuor annos Aquilius consul alteri bello servili finem imposuit; quod quidem non biennio, ut sentit Eusebius, sed annos prope quatuor duravit. Testis Diodorus lib. xxxvi. Vide et *Florum* lib. iii, cap. 49.

Ibid. *Hic Ptolemæus*. Ptolemæus Apio hic est, Physconis, sive Lathuri frater nothus, qui Cyrenis regnavit. Ejus obitus optime, si quid alias, in hunc annum ad Eusebio confertur quod Liviana epitome lxx, et cum primis Julius Obsequens cap. 109 confirmat, Cn. Domitio et C. Cassio coss. *Ptolemæus*, inquit, *rex Ægypti Cyrenis mortuus S. P. Q. Romanum heredem reliquit*. Errant itaque longo intervallo cum alii recentiores chronologi, tum Simonius, qui post annos sexdecim, sive ad primum olympiadias 175 gestum hoc differt. Iterum quidem Eusebius ejus meminit ultimo anno olympiadias 178, sed ex

aliorum antiquorum, ut facere amat, sententia, non sua: *Libya*, inquit, *per testamentum Apionis regis, Romanis relicta*. Non dubium quin Κορυθαίην Λιβύην dicat. Gravius proinde peccat, qui duos Ptolemæos Apionas ex gemino Eusebii testimonio commentis suis, Sigonius, inquam, lib. 1 de antiquo jure provinciarum, et Scaliger in Eusebianis hæc animadversionibus, qui et voluit alterum Cyrenarum, alterum sicioris Libyæ, sive Ammoniacæ, regem, et utrumque Apionem esse dictum. Commentum refutavit Valesius in notis ad Ammian. Marcellinum lib. xxv, in eo duntaxat ipse etiam culpandus, quod in eadem opinione versatum fuisse Eusebium, et fecisse laudatis criticis fucum, putavit. Cæterum, inquit, duos fuisse Ptolemæos Apionas, nunquam mihi ipse persuadere potui, neque tanti est apud me horum trium scriptorum hæc in parte auctoritas: maxime cum Livius et Eutropius Justinus, atque Appianus lib. 1 bellorum civil. et in fine Mithridat. unum Ptolemæum Apionem Cyrenarum regem agnoscat, Ptolemæi Physconis ex pellice filium: quem Cicero in ii contra Rullum, et Tacitus lib. xiv, ac Eutropius Apionem simpliciter appellat. Atque hic Ptolemæus moriens Cyrenarum regnum populo Romano reliquit. Cyrenarum autem regno etiam sicior Libya tunc quidem continebatur, que longe postea a Cyrenaica seu Pentapoli disparata est, ut Ammianus supra testatur. Quo igitur Apionis illius regis Libyæ commentitii testamentum? Cum ex Ptolemæi Cyrenarum regis testamento hæc universa pars Libyæ Romanis jam legata fuisset. An id unquam tacuisset Titus Livius? Cujus etsi libri intercederunt, epilogos tamen, seu potius, ut appellare soleo, prologos maxima diligentia confectos habemus.

Col. 425. *X. Ptolemæus*. Redi utenique Eusebius in viam, hoc demum anno (quanquam solis decem pro decem et octo Alexandri computatis redditum Ptolemæi Lathuri, sive, ut dicebamus Physconis, ascribens. Recole adeo que supra diximus ad Alexandrum: nam quod spectat recepti regni annos, tenuit id Lathurus quidem reliquo vite sue tempore, sed integris octo annis id constitisse, quod vult Eusebius, verum non videtur. Equidem antiquus mss. apud Potterum, chronica nota, *annis octo*, prætermissa, orationem una serie continet, *regressus, etc.* Porphyrius autem ita loquitur, Dodwello interprete, quasi solos septem annos et sex menses impleverit. Inde, infer, alii, qui justos

duntaxat annos numerabant, annos eidem post reditum octo tribuunt. Quasi nimirum ad annum spectarent octavum supervacui illi menses. Habet tamen alia Porphyrius, quæ ad annum potius 7 menses illos referendos esse suadeant. Spatium universum a patris obitu ad obitum Soteris concludit numero $\lambda\epsilon'$ $\delta\iota\sigma\upsilon\tau\epsilon\iota\sigma\upsilon$ $\tau\omicron\beta\epsilon\varsigma$ $\mu\epsilon\theta\epsilon\varsigma$ $\mu\epsilon\theta\epsilon\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon\tau$. Itemque ait, $\tau\omicron\beta\epsilon\varsigma$ $\mu\epsilon\theta\epsilon\varsigma$ $\chi\omicron\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\upsilon$ scilicet $\tau\alpha$ $\epsilon\tau\epsilon$ $\chi\alpha\iota$ $\tau\omicron\beta\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\upsilon$ $\tau\omicron\beta$ $\pi\epsilon\pi\epsilon\theta\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\upsilon$ $\pi\alpha\sigma\alpha\upsilon\sigma\iota\sigma\upsilon$. El tamen Soteris ipsis recenset, $\chi\alpha\tau\alpha$ $\delta\iota\alpha\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\upsilon$ $\chi\omicron\lambda\iota\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\upsilon$, $\delta\epsilon\kappa\alpha\sigma\tau\epsilon\tau\alpha$ $\epsilon\tau\epsilon\tau$ $\chi\alpha\iota$ $\mu\epsilon\theta\epsilon\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon$. Pro prioribus nempe rationibus, fieri potest, ut in primi Soteris decemni fine hi fuerint numerandi menses, spectantque ad annum Cleopatæ 11. Ita fiet ut in sequentem annum protrudendus esset ille Cleopatæ annus, quod e Josepho jam probavimus fuisse verissimum. Utinque tamen 36 annos in universum numerandos esse pro mente Porphyrii, sane manifestum est, seu redundarint in amorum numero menses illi, seu etiam defecerint. Id ipsum confirmat celebri illo Appiani testimonio lib. i bell. civil. ubi scribit, Sullam, Alexandri, qui in Ægypto regnaverat, filium ad se profugum Alexandrinis regem dedisse, quem decimo nono regni die, quod insolentius se efficeret, Alexandrini peremerunt. Utique enim post mortem Lathuri (ipse cum Soterem alio nomine vocat) missus est, regni interim gubernacula tenente filia Lathuri Cleopatra. Eodem proinde anno quo e viris Lathurus ipse decesserat; non anno certe alio, cum ne quidem menses qui deerant ad Lathuri annos absolvendos, his (propter regni brevitate) attributos testetur ipse Porphyrius. Eo autem anno missum a Roma Alexandrum tradit Appianus, qui n Sullæ consulatum, quo collegam habuit Q. Cæcilium Metellum Pium, proxime præcessit. Is autem non alius est, quam Varronianus 673, cum quo Lathuri annus postremus concurrit. Addemus aliud argumentum ex ipsiusmet Eusebii rationibus paulo post, ubi de Dionysio.

Col. 425. *Titus Lucretius*. Huc spectare aiunt illud Statii lib. II: *Et docti furor arduus Lucretii*: quanquam id Fabricius in bonam partem sumit pro $\delta\iota\delta\alpha\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\tau\omicron\varsigma$: neque enim credibile est illi, tam bonos per intervalla insanie petuisse libros conscribi. Etatem ejus quod spectat, Pontacus in curis posterioribus, anno 44, cum pridem editis rescribi jussit pro 43; eundem numerum Parmensis quoque apud nos

ms. præfert: Palatini autem, teste Schurzleischio, solos 43 habent. Vossius triennio adhuc cilius Lucretii mortem consignat ex scriptore vite Virgillii, qui eo die perisse illum testatur, quo Maro togam virilem sumpsit. Sed sunt et qui eodem, quo natus est Virgilius die, Lucretium ferunt obiisse.

Col. 426. *Huc usque Syria*, etc. In Græcis, ait Scaliger, stetit dicitur Syriæ regnum $\epsilon\tau\epsilon\tau$, $\epsilon\tau'$ pro $\alpha\iota'$; quod intervallum a morte Alexandri deductum desit in num. 1942. Sed quia Syriæ regnum defecit, Antiochia a Romanis capta, num. 1903, idem a morte Alexandri fuerint anni 260, non 230, a Seleuco unde verum initium regni Syriæ 247, qui numerus proxime abest a $\epsilon\tau'$. Dicemus hæc de epocha nos fusius infra ad num. 1948.

Ibid. *Bellum adversum Romanos*. Eadem ferme verba sunt Eutropii lib. v, cap. 3, quæ et Scaliger laudat: *In Italia gravissimum bellum Ptolemæus, Marsi, Pelignique moverunt*. Sed quæ id genus sunt quibus nulla inest difficultas, fere dissimulamus.

Ibid. *Hic Ptolemæus*. Erat hic filius Antiochi Grypi, ut constat ex Josepho antiqui. lib. xii, cap. 21, non Antiochi Pii et Selene, ut Scaliger putat. Regnavit in partes Syriæ cum Demetrio Eucero fratre; ac diutius sane quam duobus annis, ut Eusebius supputat, regnum ejus stetit. Politus certe est Antiochia, totiusque Syriæ regno post annos ferme octo ab assumpto diademate, et postquam Demetrium bello superasset, circa olympiadi 173 finem. Oppressus deinde est a Gabinio, cum in Ægyptum contenderet, supplicia Alexandrinis laturus. Vidēs Porphyrium in excerptis Scaligeri pag. 227. Porro Antiochus, qui in Parthos fugiendi consilium ceperat, deinde Pompeio se tradidit, Antiochi Pii filius, Antiochi Cyziœni nepos fuit. Gestum autem hoc ipsum post annos contigit non sane paucos. Vide Dionem, et Appianum in Syriacis, Justinum quoque lib. xi.

Col. 425. *Plotius Gallus*. Ms. Parmensis *Plotinus*, sive *Potius primus*, etc. tum absolute, *capisse Plotinum quemdam*. E contrario habet, ac primo duntaxat loco tertius Palatinus, teste Schurzleischio, *Plotius*, sive *Plotinus*: quod et putat ille Græculi librarii commentum. Tum Ciceronis, inquit, verba Garcia a Loaisa, ad Isodori chronicon p. 47, ita e ms. suo casigat: *Amplius memoria teneo*, etc. Apud Suetonium autem de clar. rhetor. cap. 2, quem locum Hieronymus

laudat, legitur *equidem memoria teneo*. Cæterum idem ibi grammaticus quemadmodum in Eusebio, *L. Plotius Gallus* vocatur, qui in fragmentis Ciceronianis etiam in Gronoviana editione, *Plotius* scribitur. Meminit ejusdem Plotii Cicero, orat. pro Archia, cap. 9. *Itaque C. Marius eximie L. Plotium dilexi*, *cujus ingenio putabat ea quæ gesserat, posse celebrari*. Lambinus ibi edidit *Plautium*. Ibi recte Janus Gruterus, *idem id quidem Plotius*, ait, *sed libri, ut edidit, Plotius habent*.

Ibid. *C. Valerius Catulus*. Non igitur Sirmione, ut recentiores nonnulli existimant, et nuper scio quidam Catulli editor blateravit: qui cum id confecisse se potissimum ex eo putat, quod de municipio Catullus se dicit carm. 17 (ubi *Municipium suum* nescio quem hominem insulsum vocat), atque adeo non Verona, quæ colonia erat: ne file quid municipium quidve colonia apud antiquos significet, et quam sæpe promiscuo sensu apud eos sumatur prorsus ignorat. Sed neque locus hic est ad docendum: et nimis multa sunt quæ, præter Eusebii testimonium, natum Veronæ Catullum evincunt, Cæterum recte, an sævus natalis ejus dies huic anno assignetur (si quidem nullum, quod alii suspiciantur, numericis notis errorem inesse, perspicuum ex toto contextu est), dicemus inferius ad ejusdem annum $\kappa\alpha\tau\alpha\sigma\tau\epsilon\tau\omicron\varsigma$, quo loco his fortasse fiet satis, qui hæc recte Eusebium rationes subduxisse, contendunt.

Ibid. *Sylla Athenienses vastat*. Cepit Sulla Athenas calendis martii superioris proxime anni: subinde autem victoria crudeliter abusus est, quod animo esset in Athenienses infestissimo. Vide Plutarchum in Sylla, et $\tau\alpha\pi\epsilon\iota$ $\alpha\theta\eta\alpha\iota\sigma\tau\epsilon\tau\omicron\varsigma$. Scaliger *Athenas* pro *Athenienses* legit.

Col. 426. *Descriptione Roma facta*, etc. In Parmensis ms. ut et primo Palatino, *inventæ sunt hominum* CCCCLXXXIV millia.

Col. 425. *Templum Apollinis*, etc. Scimus, inquit Scaliger, hoc anno Macedoniam, duce Taxile a Thracibus crudeliter divexatam, et depopulatam fuisse: et credibile est Thracas ad fines usque Phœodios pervenisse, et templum succendisse. Nam de incenso tertium a Thracibus Pithyofano constat ex lib. iv præparat. evang. 81: $\tau\omicron\varsigma$ $\mu\epsilon\tau\epsilon\iota$ $\gamma\epsilon$ $\delta\epsilon\lambda\epsilon\upsilon\sigma\alpha\iota\sigma\iota$ $\gamma\eta\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\iota\sigma\iota$ $\epsilon\tau\epsilon\tau\omicron\varsigma$ $\kappa\alpha\tau\alpha$ $\tau\omicron\beta\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\upsilon$ $\epsilon\pi\alpha\sigma\tau\epsilon\tau\omicron\varsigma$ $\epsilon\tau\epsilon\tau$ $\chi\alpha\iota$ $\tau\omicron\beta\epsilon\iota\sigma\tau\epsilon\iota\sigma\upsilon$ $\kappa\alpha\tau\alpha$ $\gamma\epsilon\gamma\epsilon\iota$ $\lambda\omicron\gamma\iota\sigma\iota$, $\kappa\iota$ $\tau\iota$ λ . *Fortur enim tertio Delphicum oraculum fuisse a Thracibus incensum*. Schurzleischius ait: In quibusdam libris legitur *templum tertio apud Delphos incensum*, omissis

vocibus a *Thracibus*, quas tamen primus Palatinus, et Siehardina editio, agnoscent. Pausanias Phœcie. cap. 3, ubi fata hujus templi satis alioqui accurate enarrantur, non notat, post 58 olympiadem fanum istud denuo combustum, sed cap. 7 a Galatis directum tantummodo asserit. Ad Capitolium quod attinet, ejus conflagrationem subsequenti anno alii ascribunt, I. Cornelio Scipione et C. Norbano Pisone coss. et hujus quidem anni pridie nonas quintiles ut prædictum sibi fuerant a quodam fanatico, contigisse narrabat Sulla. Sallustius viciesimo ante conjunctionem Catiinæ anno incensum Capitolium notat, quod Cornelius quoque Tacitus lib. III, cap. 72, confirmat.

Col. 426. *Jannæus rex Judæorum*. Perperam in Parmensi ms. et quarto Palatino, aliusque apud Schurzleischium libris, *L. Annæus* hic pro *Jannæus* legitur.

Ibid. *Vicissimo sæculo*... etc. Post duos adhuc annos Scaliger periocham hanc differt, quam porro Schurzleischius testatur, a quatuor Palatinis mss. libris prorsus abesse; videri autem ex A. Gellio lib. xv, cap. 28, ab aliena manu, saltem non ab Eusebio hic esse infarcitam. Parmensis quoque utimur ms. hic loci referit, tantumque in eo alludit, quod solos annos 23 dat Ciceroni.

Col. 425. *Terenius Varro*. Item Schurzleischius: Vero, inquit, similiorum putat Scaliger Horatianum interpretis veteris sententiam, qui Varroem ab Atace, flumine Narbonensi, dictum voluit. Meminit sane ejus fluminis Strabo lib. IX aliquoties. Attamen a fluminibus gentilia derivare Latini non solent.

Col. 427. *XI. Ptolemæus Dionysus*. Diximus, cum ad Dionysum ventum esset, fore ut ex ipsiusmet Eusebii rationibus novo argumento constaret, Ptolemæum, qui præcessit, solis septem annis postquam revocatus est, regnum tenuisse: ut et Dionysum nihilosecius recte adhuc annum olympiadi 174 quartum referri. Nempe eo qui intermedium est, anno regnum administravit filia Cleopatæ, cui suffectus dicitur Ptolemæus Alexander III, cognomento Philadelphus. Hujus quidem Eusebius non meminit, quod brevi exiciderit regno: meminit vero Cicero in agraria I, et Wesselingius monet, ad eum referri oportere verba Trogi ex prologo XXXIX, quod et Furterus et Grævius pridem docuerant. De Dionysio autem nihil est dubium quin ejus initia rectissime huic anno assignen-

tur. Dodwellus sæpius laudata dissert. de ætate scripti Agatharchidis : Concurrat, inquit, annus iste quartus olympiadis 174, cum posteriori parte anni Varroniani 673, et ad illam ipsam anni Varroniani partem rejici necesse erit, propter sex illos menses, quos dixi addiditios. Si quid ergo in chronici Eusebiani dispositione sanum sit, hoc ita se habere verosimillimum est. Habuit ergo, ut videtur, Eusebius auctores Græcos qui Ptolemei Dionysi introitum ad prædictum olympiadis predictæ annum retulerint. Jam de annis quibus regnum obtinuit, et quos alii tantum viginti novem supputant, alii exaggerant ad tricesimum usque primum, dicemus infra suo loco. Nomen ejus quod spectat, male in omnibus fere libris, et apud Scaligerum in Latino pariter et Græco Dionysius et Διονύσιος scribebatur, quod emendare in Dionysum et Διονύσιον nihil dubitavimus. Dietus est etiam *Auletes* id est, *tibicen*, quod nemo ignorat. Vide S. Clementem stromat. i.

Col. 426. *Vulturnus* [al. *Acilius*]. Suetonio in impressis libris dicitur *Lucius Otacilius Pilitus*, al. *Otaclius Pilitus* : pro quo Giraldus, teste Leopardo, *Pitholus* legit, quemadmodum est apud Macrobius ii saturn. 2. Eusebiani, quos Scaliger consulit, mss. quidam *Vulturnus*, alii *Acilius* preferebant : male edii veteriores, *Vacilius*. Verum et codex quidam Vossianus, teste Burmanno, *Vulturnus* habet, et *Pilitus* pro *Plutus*.

Col. 428. *Sulla Roman* obtinuit. Utique post biennium ab hoc numero, tertio scilicet anno olympiadis 175, et, quod Scaliger inficiatur, post biennium, ex quo Romæ imperium solus arripuit ; id enim est quod Eusebius notat, non ex quo Capitolium deflagavit.

Col. 427. *Roscio contra Chrysgonum, etc.* Confer A. Gellium lib. xv, cap. 28 ; Ciceronem quoque ipsum lib. ii de officiis, cap. 14, et in Bruto, cap. 90, Plutarchum, etc.

Col. 428. *Lepidus hostis publicus*. Contigit eo ipso, quo Sulla mortuus est, anno : quare Scaliger immerito de prochronismo biennii Eusebium reprehendit.

Col. 427. *Titus Quintus*. Idem, ut videtur, qui A. Gellio, nec semel *Caius Quintus Atta* nominatur.

Col. 428. *Alexandra*. Hanc Josephus *Salomon* continenter vocat pro *Salina*.

Col. 427. *Bellum gladiatorum*. Salius erat, quod et Scaliger monet, post biennium bellum istud

referre, M. Terentio Varrone et C. Cassio Varrone. Vide Plutarchum in Crasso ; Appian. bell. civ. lib. i ; Florum lib. ii ; Eutropium vi, oration. v, etc.

Ibid. L. *Lucullus primus imperator*. Non est quod sexennii prochronismum Scaliger criminetur, siquidem liquet, non unius, sed plurium ann. gesta hac periocha Eusebium comprehendere, que disces ex Appiano in Mithridaticis, Plutarcho in Lucullo, atque aliis. Nisibin quod spectat, quam *Nesibin* Scaliger vocat, Schurzfleischius notat in primo Palat. mss. corrupte *Nisi* legi. Tum ait : *Nisibin* urbs est Mygdoniæ, ubi frater Tigranis, Armeniorum regis, Guras, captus est, referente Plutarcho in Lucullo, tom. I opp. p. 514, ubi tamen minus recte, *ἢν ἡ μὲν βάρβαροι Ἐβὼν, ἢ δ' Ἕλληνας Ἄντιόχῃαν Μεγδοονικὴν προσήγαγον*, legitur. Addo et Dionem, lib. xxx. Eam Jovianus postea imperator, in dedecus Romani imperii maximum, Sapor, Persarum regi, reddidisse legitur apud Ammianum Marcellinum, lib. xxv, cap. 31.

Col. 428. *Pompeius*. Maluisset Scaliger verti ab Hieronymo *Hispaniam*, vitandæ *ὑπερβολῆς* gratia : quod id temporis etiam Iberia ad Pontum bello a Romanis quateretur, atque hæc ipsa paulo post a Pompeio subacta sit.

Col. 427. L. *Lucullus primus, etc.* Etiam Eutropius lib. vi, cap. 10, cuius abutitur auctoritate Scaliger ad U. C. ann. *seventesimum octogesimum primum*. Bessis illatum a M. Ineuillo bellum refert, ad hunc nempe ipsum, cui abs Hieronymo assignatur. Quare enim immerito Scaliger hæc saltem ex parte septennii prochronismo accusat. Attamen neque ipsa periocha unius modo anni gesta continet. In textu verbum *vicinis* deerat, quod, ipso admonente Pontæo, et nostris mss. aliisque libris suffecerit. Historiam quod attinet, plura hæc Scaliger concessit, pro quibus habeto pauca isthæc et Schurzfleischio : Quidam, inquit, codices legunt, de *Vestis triumphavit, capta Cælye*. Jordanes de regnorum successione p. 40 : *Lucullus, ait, primus in Thracia contra Bessos pugnavit, eos qui fortitudinis fama præbiant, devicit. . . Eminentiisque debellans, Pulcendam, quæ nunc Philippopolis. . . in Romanorum redegit dominum. Similiter et cepiens civitates, quæ littori Pontico inhærebant. . . et Tomos Istri, omniaque loca usque ad Danubium subdens, Scythis Romanorum ostendit virtutem. Cælyem alii Cælyben appellant, ut et Stephano cognosci potest, frequentiori illa, quam doceri*

debeat, litterarum transpositione, *Cælye* Jordanis est *Philippopolis*. Strabo lib. vii, p. 320 : *Ἰνδίαται οἱ τοῦ Βαζαντίου τὸ πῶν Ἄρτων ἕως ἐν ἡ πῶν Κελύβη Φιλιπποῦ τὸν Ἀρίστου τοῖς πανηγυράτοις ἵσταται ἱερῶντοσιν*. Hanc ob causam modo Philippopolis, modo Poneropolis vocata est. Pliinius h. n. lib. iv, cap. 12 : *Oppidum*, inquit, *sub Rhodope Poneropolis antea, nunc a conditore Philippopolis*. Clarius rem narrat e Theopompo Suidas in ΔΟΥΑΩΝ ΗΟΜΙΕ. Ἔστι δὲ τῆς καὶ περὶ Θράκης πανηγυρίας, ἢ Φιλιππίου γὰρ πανοσιῶται, τοῖς ἐπὶ κομητῆ διαβαλλομένοις εἰσὶν ἀνεκαταστάται.

Col. 427. *Crassus, etc.* Voculam quoque Scaliger prætermittit, qui et admonet, Crassi *ovationem* potius dicendam fuisse, quam triumphum.

Col. 428. *Virgilius Muro*. In ms. Parmensi *Andos*. Vulgo autem creditur pagus iste, qui nunc *Pictole* nominatur ; sed ex tanta vocabuli dissimilitudine, atque ex eo cum primis quod ipse sub Menelæe nomine Virgilius, prædia sua dolens a militibus colonis direpta, ea dicat existisse, *quæ se subducere colles incipiunt*, perquam erudite ac feliciter conjectit noster march. Scipio Maffei, aliud fuisse poetæ natale solum. Atque hoc quidem in pago quodam exiguo juxta Veronensis agri confinia (quo nimirum loco desinunt montes esse), in Canriana, ut vocant, constitit : qui jamdiu olim et nunc proprio vocabulo *Bande* appellatur. Videsis librum primum de scriptoribus Veronensibus c. 1.

Ibid. *Antiochia et Syria a Romanis capta*. Parmensis ms. atque editi veteriores quidam libri præferunt *Antiochia et Syria capta a Romanis, etc.* Scaliger prochronismum triennii in auctore nostro culpatur, quod constat, potitum esse Pompeium Antiochia cum tota Syria, vieto Tigriane, anno eo desinente, qui proxime antecessit consulatum M. Tulii Ciceronis et C. Antonii. Vereor itaque ne quadriennii potius prochronismus iste dicendus sit. Cæterum in provinciæ formam redacta est Syria 230 Seleucidarum anno, qui cum U. C. anno 691 concurrebat. Vide Simonium ad annum mundi 3952.

Col. 427. *Lucus Daphnensium*. Novo scilicet ritu, et propria Pompeius religione consecravit : neque enim dubium fuisse antea ab Antiocho Epiphane lucum eidem numini dedicatum, quod ex Justino lib. xv, et quem Scaliger quoque laudat, Ammiano Marcellino compertum est. Meminit hujus loci auctor lib. II. Maechabæorum cap. iv, Strabo lib. xvi : *Daphne*, inquit, *mediocris vicus et lucus ingens atque opacus, fon-*

tans aquis irriguus, in cuius medio est asyllum, et templum Apollinis ac Dianæ. Adde his Chrysostomum in homilia de S. Balyia, ut periosque alios omittam. Hieronymus videtur Scaligero, ex Eutropio accepisse lib. vi, cap. 14 : *Antiochiensibus (Pompeius) obisdes reddidit : aliquantum agrorum Daphnensibus dedit, quo lucus ibi spatiosior feret, delectatus amantitate loci et aquarum abundantia*. Inde ad Judæam transgressus, *Hierosolymam, caput gentis, tertio mense cepit, etc.* Sextus Rufus eidem Scaligero laudatus, postquam Hierosolymam expugnasset, venisse Daphnem Pompeium tradit, *Judæa capta, Hierosolymam obtinuit : cum Persis fœdus facti : rediens apud Antiochiæm Daphnensem lucum, delectatus loci (pro loco) amantitate, et aquarum abundantia, addito nemore consecravit*. Ut ut haberet se res, solide ferme olympiadis prochronismo Hieronymianæ rationes laborant.

Col. 428. *Judæi Romanorum vectigales. . . facti*. Eadem habet infra quinto ab hoc anno, ad quem sane verius hæc spectant. Dicemus et nos plura ibi. Ms. Parmensis, *Judæi Romanorum novi vectigales facti, etc.* Pompeii nomine dissimulato, addito autem *novi*, que *hæc* ; nescio quid plus conferat historie. Quod ait Hieronymus in cap. Matthæi xvii (neque enim hoc ipsum dissimulandum est, quod Scaliger exagitat) : *Post Augustum Casarem Judæa facta est tributaria, et omnes censi capite ferebantur. Unde et Joseph cum Maria professus (al. profectus) est in Bethleem, ita accipiendum, ut gravius Judææ post Augustum tributum impositum dicat, cum minime tamen neget antea vectigalem, et capitis censi addictam sub Augusto, ipso Joseph et Mariæ exemplo consentiat.*

Ibid. *VIII. Hyrcanus*. Scaliger ait : Qui annus finis regni Alexandræ fuit, idem et initium regni Hyrcani. Quare hic annus recte congruit ejus initio. Sed postquam tres menses rerum politus esset, de possessione dejectus est a fratre Aristobolo, qui regnum insedit, usque ad capta Hierosolyma num. 1054. Et tunc, eo a Romanis depulso, Hyrcanus in regnum resitatus est. Quare prius ponendum erat triennium cum semisse, quod regnavit Aristobulus, initio sumpto a num. 1950 ; deinde initium Hyrcani statuentium in num. 1954. Videsis Josephum lib. xiii, cap. ult. et xiv, cap. 1, et de bello lib. 7, cap. 4.

Col. 427. *Libya per testamentum*. Hallucinationem de duplici Apione, altero Cyrenarum, altero Libyæ rege, quam superius cavimus, Scaliger

hic denuo probare lectoribus suis nititur. Non est autem cur illa iterum refutanda immoremur, si quae ejus demum hallucinationis causa fuerit, deprehendimus. Ptolemæus Apio Lathuri frater nothus, qui Cyrensis regnabat, moriens circa initium olymp. 171, ut suo loco ex Juli Obsequentis testimonio monimus, populum Romanum testamento reliquit heredem. Diu post, sive post annos ferme triginta, atque hoc nimirum tempore quod Eusebius notat, Ptolemæus alter, sive Alexand. III, qui Tyrum profugerat, brevi moriens, ejus cui profuerat Egyptii regni populum Romanum heredem scripsit. Atque hic esse videtur quem Eusebius Ptolemæum Apionem appellat, et Libyam Romanis tradit per testamentum reliquisse. Hinc certe error de duplici Apione ortum habuit, in quem post Sigonium lapsus est Scaliger. Ceterum et in textu male hic *Romanorum* pro *Romanis* legit. Ad hæc Schurzleischius: Apionem, inquit, omnes libri per p geminum scribant Apionem. ΑΠΙΩΝΑ Græcos semper scribere, non recte affirmat Scaliger. Contrarium enim patet e Procopio l. 1, cap. 8 Περσικῶν; Theophane chronogr. p. 127; Malala chronogr. part. II, 132, aliis. Idem nomen Egyptiacum esse putat, ab *Api* deo derivatum. Neque caret ingenio hæc cogitatio. Eadem enim forma Σεραπίων a *Serapi* deducitur. Vocis nihilominus *Apion* scripturam librorum manu exaratorum auctoritate defendere possumus. Ita ab *Appio* formabitur *Appio*, ut a *Marcus Marcion*, a *Paulus Pollio*, a *Mosehus Moschion*, ab *Ammonius Ammonio*.

Ibid. *Horatius Flaccus*. Legit Scaliger *Venusi*, minus recte. Confer poetæ ipsius lib. vi, carm. 21, et lib. 1, serm. 6; Suetonium quoque, unde hæc hausit Hieronymus, ut et quæ subsequuntur de Apollodoro Pergameno.

Col. 428. *Pompeius*. . . *Judæos tributarios facit*. Convenit apprimè tempus, atque historie veritas: quanquam non omnem, sed magnam tamen Judææ partem tunc vectigalem a Pompeio factam existimamus. Hæc certe ratione tunc secum ipse Hieronymus, cum aliorum veterum sententiæ venire in concordiam possunt. Nam quod negant recentiores quidam, redactam tunc fuisse Judæam in provincie formam, luculentissimo testimonio affirmat Cie. orat. pro Flacco c. 28, ubi de Judæis: *Nunc vero, inquit, hoc magis, quod illa gens, quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis: quam chara diis immortalibus esset, docuit quod est victa, quod ELOGATA,*

quod servata. Elocatam dici, quod ad provinciarum instar a censoribus elocata sit publicanis, qui tributa redimebant. Paria habet Josephus antiq. lib. xv, cap. 4, et lib. 1 de bello, cap. 7, ubi et *Δωδεκάηρον* impositum Judææ rectorum nominat. Denique Ammian. Marcellinus lib. xv, c. 8: *Pompeius Judæis donavit, et Hierosolymis captis in provinciam speciem, rectori delata jurisdictione, formavit.*

Col. 427. *Ea quæ de Cotilina, etc.* Intererunt Parmensis ms. et Scaligeri Livii nomen, *Sallustius scribit et Livius hoc, etc.*

Col. 428. *Cicero in exsilio annum facit*. Peccat, quod et Scaligero notatum est, triennii prochronismo, siquidem L. Calpurnio Pisone et A. Gabinio coss. actus est in exsiliium Cicero. Vide ejus vitam a Francisco Fabricio accurate descriptam.

Col. 427. *Pompeius imperator*. Bene, si quid alias in hunc locum commentatus est Scaliger, imperator, inquit, non potuit appellari, nisi in exercitu. Notus mos etiam tyronibus historia Romanæ. At tunc Pompeius erat in Urbe. Aliud habebat in animo Eusebius, cui, ut homini Græco, condonandum si quid peccat in Romanis rebus. Habet, inquam, in animo Pompeium salutatum Magnum a Sulla in triumpho quem primum de Hiaria Numidarum rege egit. Vide num. 1937. Itaque peccatur primo hallucinatione, deinde metachronismo annorum 19. Sed epitome Liv. cit. in triumpho de Mithridate Magnum salutatum fuisse dicit: *Cn. Pompeius de liberis Mithridatis, Tigrane et Tigranis filio triumphavit, Magnusque a tota concione salutatus est*. Hoc contingit numero 1055. Erit sic etiam metachronismus, sed unius anni. Quare sine dubio pro magno, imperatorem posuit. Itaque dicendum erat, Πομπῆϊος Ῥωμαίων στρατηγὸς Μέγας προσήγορεύθη, non autem Πομπῆϊος ὁ Μέγας, Ῥωμαίων στρατηγὸς, ἀποκαλεῖσθαι προσήγορεύθη. In Pompeii denarius: CN. MAGNUS IMP. Item diversis temporibus: MAG. IMP. ITERUM. Apud Cæsarem, in commentario belli civilis, ita legitur: *Pompeius eo prælio imperator est oppellatus. Hoc nomen obtinuit, atque ita se postea salutari passus est. Sed neque in litteris quas scribere est solitus, neque in fascibus insignia laurea intulit*. Hæc qui legit ita interpretatur, tanquam nunquam antea imperator appellatus fuisset; nam quomodo aliter verba Cæsaris accipere possumus non video. Numismata aliud testantur; sed aliud est salutari imperatorem, aliud scribi in litteris, et

in nummis eudi. Idque ita solvendum esse non dubito.

Col. 429. XII. *Cleopatra*. Non isto, sed superiori proximo anno Cleopatram cura ratribus imperio successisse tradunt Clemens Alexandrin. stromat. 1, et Porphyrius, quos et nonnulli e recentioribus magni nominis chronologi sequuntur. Illi nimirum, qui non nisi annos viginti novem Ptolemæo Dionysio, sive Auleti, assignant; quare et nos ea de re dicere huc distulimus, quod a mortis Dionysi certa epocha Cleopatra initia dependeant. Porro autem ad Eusebii rationes, qui triginta ei annos tribuit, maximi momenti est Cælii testimonium in epist. ad Ciceronem libro viii quarta, scribentis: *Nuntiatum nobis, et pro certo jam habetur, regem Alexandrum mortuum*. Nec enim dubium quin de Dionysio dicat, et quin scripta epistola hæc sit anno Urbis Varronianæ 703, postquam consul creatus esset C. Marcellus, et adhuc designatus, et calendaris quidem sextilibus, in sequentem annum consul. Emilius Paulus. Adeo hocce anno, qui secundus est olympiadis 182, et in dictum Varronianum incurrit, Dionysus decesserit, id plane ipsum quod Eusebius ponit. Jam ne pugnet cum Porphyrii numero, rationem excogitavit Dodwellus sæpius laudata dissert. de ætate scripti Agatharchidis, significans ejus, qui Dionysum præcessit, principis damnati primum annum, postquam ille actus est in exsiliium, ad Dionysi rationes accessisse. Sed minime probari hoc posse nobis intelliges ex his quæ disputata sunt ad eum locum. Melius sane conveniet, si a Cleopatre initio exceptum annum illum, aut anni partem a Porphyrio, et qui cum seculi sunt aliis dicamus: idque eo propius ad verum quod hanc solidos viginti duos in regno explevisse, alii ex antiquis negent. Monebimus hæc de re iterum fortasse inferius.

Col. 428. *Catullus*. Recte id quidem suam juxta hypothesim Hieronymus; rem enim plane incredibilem proponunt, qui de corruptis hie numeris dubitant, ac porro dubitare nos jubent. Certissima isthæc sive Eusebii sive Hieronymi ratio et mens fuit, Catullum natum secundo olympiadis 173 anno, cum ætatis tricesimum ageret, atque adeo ultimo olympiadis 180, vivere desissee. Vera atem, nec ne dicant, disputandum. Equidem nemo unus, quantum scio, est qui ab auctoris nostri stet partibus: quin voluit vulgo omnes, diu post tricesimum annum egisse poetam inter vivos. Inventas est etiam

qui, hoc ut obtineat, priorem quoque terminum, sive natalem diem, duarum ferme olympiadam spatio anteverit. Cui nos quidem meliorem mentem procuram; neque enim causa ulla eratur commentum hoc sum veterum auctoritati opponeret; atque ea sane inepta, quam prætendit, si calculis Eusebii stemus, Catullum petisse Bithyniam anno ætatis 14, quam etatem dicit ineplessimam ad onus quod gerbat, pretore Memmio. Aliorum probabilitate non caret sententia qui *ὄναρ* duntaxat annum poetæ in posteriora his tempora detrudunt; qui licet in annorum, quibus superstes ille fuerit, numero dissentiant nonnihil inter se, sua tamen argumenta æque omnes ex Gifanio et Scaligero cum primis delibantur. Hic vero etiam post Cæsaris cædem vixisse Catullum contendebat, et Judos Augusti sæculares spectasse, C. Furnio, P. Junio Sillano coss. num. 2001, cum annum ætatis 71 ageret. Sed cum hoc ex carmine, ut vocat sæculari

Diana sumus in fide,

colligat, habido nititur fundamento; nam neque *seculare* carmen illud est, ut probe notat Theodorus Marcellus, neque ad Augusti tempora resque gestas omnino pertinet. Alterum itaque alii argumentum urgent ex carmine 111, ubi secundum Pompeii consulatum poeta memorat:

Pompeio facto consule nunc iterum.

Hic scilicet consulatus in anno ab Urbe condita 699 incurrit, qui subsecutus olympiadis 181 secundus est. Inde evincitur, post biennio saltem advixisse Catullum, quam hic dicitur obiisse. Fortasse tamen nonnihil quomodo cum Eusebii testimonio potest, causaque vel in fere obvium ejusmodi anachronismum, vel in discrimen Pallium refundi. Restat tertium, quod et sibi palmarium ducunt argumentum ex carm. 52, ubi Vatinius consulatus nominatur:

Per consulatum pejerat Vatinius.

P. nempè Vatinius, Q. Fuscii Caleni collega in consulatu fuit anno Urbis 707, qui est olympiadis 183 secundus. Adeo nedum tricesimo ætatis mortuus non est Catullus, vivebat jam quadragessimum prætergressus, cum ea scriberet. His quid reponas? Ego, veniam, deprecatus, si quid contra receptum vulgo sensum pro Eusebio meo audeo, fieri potuisse autumo, non quam jam obtinisset Vatinius dignitatem, sed quam diu antea ambiret, a Catullo hic notari. Et sen-

sus sit, eo processisse audacie Valinium, ut consulatum ambitiose peteret, sive etiam hario-lando juravit, futurum se consulem, quem magistratum tunc temporis non sit assecutus, atque in eo quod juraverit per consulatum, pejeraverit. Egrege enimvero M. Tullius libro II officior. *Non enim, inquit, falsum jurare pejerare est; sed quod ex animi tui sententia juraveris, sicut verbis concipitur more nostro, id non facere, perjurium est.* Hanc certe interpretationem si ferunt Catulli verba, nihil erunt que haec tenus docti viri Eusebio et Hieronymo objecerunt.

Col. 427. *Callidus orator.* Cum I simpli Parmensis ms. et Scaliger legunt, quae et recentior scriptura est.

Col. 429. *Crassus consul, etc.* Contigit biennio post. Vide Ptoarchum, Appianum, Velleium, Florum, Orosium, etc.

Ibid. *Ventidius.* Pertinet vero haec victoria, quod et Scaliger notat, infra ad secundum olympiadis 185 annum. Consule Appianum in Parthiciis, et laudatos modo auctores. Pagius Paocri eadem, qui Orodis, regis Parthorum, filius erat, ad annum insequentem refert, quod et verius videtur.

Col. 430. *Caesar Germanos...* Rectius in Parmensi ms. *vicit pro capit.* Historiam repete ex Caesaris comment. vi.

Col. 430. *Diodorus Siculus.* Addit Parmensis ms. *Alias, Dionysius* quod nomen unice pro *Diodoro* primus Palatin. teste Schurzleischio, servat. Scaliger Diodori mentionem statuendam fuisse contendit anno tertio superioris olympiadis 180, quo tempore Caesar bellum cum Gallis inivit; ipse enim historicus paulo ante finem proemii scribit, principio ejus belli se historiam suam terminasse. Vide Fabricium, si libet, bibliothec. Graec. lib. II, cap. 31.

Col. 430. *Ea hoc loco continua...* Proponunt quidam mss. ex his etiam quos Scaliger vidit, isthaec de glossatoris ingenio: *Ex hoc loco continua Romanis nascuntur imperia, in diem vite principis, et regnat apud Romanos primus omnium Casus Julius Caesar, qui primus, etc.* Etiam pro *obtinuit*, in Parmensi ms. et Scaligeri editione rectius est *arripuit*.

Col. 429. *J. C. Julius Caesar.* Menses tantummodo sex numerant tum aliquot apud Ponticum mss. tum qui haec olim *κατά λέξιν* descripsit, Prosper in chronico.

Col. 431. *Ab hoc loco, etc.* Abest a Parmensi ms. haec periocha. De ipsa autem Antiochien-

sium aera, notatum ante nos doctis viris, quod ab urbis recepta libertate suppletur: unde et *ὑπερκαταβολή; τῆς Ἀντιοχίας,* et anni *ὑπερκαταβολῆς τῆς πόλεως;* vocantur. Incipit ab autumno an. period. Julian. 4663, cyclo solis 17, luna 10, indict. 13; Eusebio, Evagrío, auctori chronici Alexandrini, Cedreno, et Nicephoro in usu est.

Col. 430. *Pompeius praefectus victus.* Haec illi, quae proxime processit, periocha in Scaligerana editione ordine praefertur. Alexandrinum regem quem memorat Eusebius, Pothinum autem puta, filium Dionysi sive Auletae, et videt Strabonem lib. xvii.

Col. 429. *M. Caecilius* [al. *Caelius*]. In Parmensi ms. *Caecilius* hic vocatur, et T. praenomen Anno aufertur. Mox in primo Palatino testatur Schurzleischius legi, in *Tyrriano Bruto agro molientes*: de cuius loci emendatione consuli jubet Abrah. Ortelium thesauro geographic. voce *Tyrrianus*. Sed et Scaligero emendatum probe erat in *Thuriano, Brutoque agro*, quam lectionem mss. quoque exemplarium auctoritate comprobavit, et nos reslitimus pro manifeste mendosa Pontaci in *Thuriano Brutoque*. Notum oppidam *Thurii*, quod et *Thuria* et *Thurium* appellatum est, itemque olim Sybaris, in Lucania, ad Brutorum agri confinia. Ut vero de hisce locis sermonem esse non dubites, facit historia ipsa. Caesar com. II civil. cap. 22: *Caelius*, inquit, *pervenit Thurios;* et Velleius II, c. 68: *Milo circa Thurios oppressus est.*

Col. 430. *Roma, basilica Julia dedicata.* Julius Caesar et aedem Romae habuit, et basilicam in foro Romano. De basilica Suetonius in Caligula cap. 37: *Nummos non mediocris summae et fastigio basilicae Julii, per aliquot dies sparsit in plebem.* Edes sacra erat: basilica profana, in qua centumvirales causae agebantur. Vid. Quint. lib. XII, Plinium epistolar. lib. V, epist. ultima.

Ibid. *Decretum senatus.* Facile adducor ut credam imposuisse Eusebio Josephum antiqui. lib. XIV, cap. 9, ut ad Hyrcanum hunc secundum decreta isthuc referret, quae ad seniores, sive primum, ante annos ferme nonaginta spectant, sive illa fuerit Josephi ipsiusdem halucinatio, sive amanuensis aliud exsequens, et Hyrcanorum homonymia decepit. Monuerunt haec de re pridem summi chronologi Petavus de doctrina tempor. part. II; Usserius in annalibus pag. 119, 271 et 303; Dodwellus de cycl. Calyp. pag. 81 et 83; Prideaux hist. Judaeor. lib. IV, part. II, quos, ut consulas, auctor sum.

Laudandum equidem ante omnes erat Scaliger, cui primum error Josephi suboluit; sed ille dum pro ingenio suo exaggerat, ac porro omnia incerta esse pronuntiat, alia ex parte, nec levius peccat. Non sane dubitat de alterutrius germanitate decreti nuperus Josephi editor Hudsonus, quinimo conciliare id studet ex Sam. Pefiti conjectura in eclog. chronol. quod senatusconsultum idibus decembris, Atheniensium vero psephisma mensis panem (F. Νομισματικός) desinentis die quinto, sive junio Juliano, ascribatur: utraque autem scripta fuisse anno pontificatus Hyrcani nono concludit. Adito Salvianum ad an. mundi 4097, paragraph. 36 et seq. In editionis Pontacene textu copula et deerat, sensuque adeo alio et falso, solum *decretum senatus Atheniensium* memorabatur. Sed et in Parmensi ms. et primo Palatino vocula illa desideratur.

Col. 429. *Cleopatra.* Atque hic castigandus Scaliger, qui ex Eutropio haec Hieronymum accepisse pronuntiat; concluditque ex eo peccatum dupliciter a s. doctore, primum quod haec essent in eodem anno in continenti ponenda, quo referuntur ab Eutropio, qui hoc gestum cum morte Ptolemaei regis fratris Cleopatrae conjungit: alterum quod urbem, quam regio comitatu Cleopatra dicitur *ingressa*, intellexerit Roman pro Alexandria, quae *urbs* ipsa etiam κατ' ἔξοχην dicta est. Neutrum enimvero s. pater admisit: nam tantum abest, quod criminacionis caput est, ab Eutropio haec cum accepisse, ut neque par sit credere Eutropium hujus gesti omnino meminisse. Est quidem laeinia illa, quae (Cleopatra) postea regio comitatu urbem *ingressa* est, in nonnullis sequioris note mss. aliisque editis ejus breviarii libris, quos p. Diaconi additionibus interpolantur librarii, sed in aliis plerisque omnibus, atque iis magno numero, integris, germanisque, tum nupera ipsa editione Lugduni Batavorum anni 4729 penitus ignoratur. Nec sane post eorum codicum auctoritatem, dubium esse debet, quin fuerint verba illa ex Hieronymiano hoc loco illis Eutropii exemplaribus incrustata, quae p. Diaconus interpolavit. Non itaque potuit Hieronymus ab Eutropii rationibus, quae nulle fuerunt haec in re, discedere: qui nec discisset, si (quod minime tamen admitto) vera illa essent Eutropii verba: nam et postea dicitur ibi, non eodem anno, nec determinata quapiam temporis notatione, ingressa Urbem Cleopatra. Porro nec

potuit Roman eo nomine intellexisse Hieronymus qui suo haec sensu refert, non alienis verbis, nec nisi injuria credi potest, ignorasse Alexandriam quoque per antonomasiam urbem appellatam, id quod postmodum Stephanus annotavit, et Eustathius ad Iliad. β. et Od. x. et ad Dionysium perieget. vers. 254, ut alios omitam. Ad textum quod pertinet, male in Parmensi et quatuor Palat. mss. haec subsequenti periocha uno sensu jungitur *ingressa prohibita est, etc.* mox quoque contra mss. fidem Scaliger *annis quinquaginta quinque* habet pro *quadraginta quinque*.

Col. 430. *Nigidius Figulus.* Ascribit superiori proxime anno Scaliger: qui et laudat de Nigidio proemium Ciceroniani libri de universitate et epist. 13, lib. IV, ante tres annos a Cicerone ad eum missam, cum in exsilio ageret. Ad Rutgersium Varr. lect. II, 16.

Col. 429. *Cassius Iudaea, etc.* Josephus Scaligero laudatus, antiq. lib. XIV, c. 11, nihil ejusmodi de capta Iudaea, temploque spoliato habet, tantumque ait Cassium maxime Iudaeam *officisse, evacuat ab ea septingentis* (al. *octingentis*) *argentii talentis.* Atque id ipsum post Caesaris eadem narrat contigisse: cui ego sententiae malim accedere, ipsumque putare Eusebium ita recensuisse, sed factum librariorum oscitantia, ut haec illi periochae praeponerentur.

Ibid. *Idibus martis.* In aliquot suis mss. invenit Scaliger scriptum, in *Curia erui*, aut *erui*, pro quo legendum putat in *Curia Cnei*. Nihil simile nostri mss. habent.

Col. 430. *Servius Sulpitius.* Haec refer totam Philippicam Ciceronis nonam, brevem illam quidem, ut ait Scaliger, sed divinam. In nonnullis mss. *Sergius*, pro *Servius* dicitur. Obiit vero hic post Servilium anno sequenti, A. Hirtio et C. Vibio Pansa coss. Hieronymus tempora historice non annos saepius ut professus est, spectat.

Col. 429. *Roma tres soles.* Deerat in Pontacena editione *et simul* quod habent libri alii editi, et mss. Pro *coierant*, Scaliger *coluerant* legit. De hoc porro et subsequenti prodigio videtes observationem, in eumque doctorum hominum notas.

Col. 432. *II. Caesar Augustus Octavianus.* Non addunt menses istossex aut Synecllus, qui Graecum Eusebii, aut Prosper, qui Latinum Hieronymi, textum describunt. Adderet, necne dubitavit ipse etiam Pontacius; nam certe Euse-

bis solus sex annos canone in hoc ipso supputat. Addit tamen chronici Alexandrini auctor.

Col. 432. *Cicero occiditur*. Alias *Formiano*. Ms. Parmensis perperam, tacita et copula, ab *Herennio Pompilio* legit. Livius solos Ciceroni tribuit tres et sexaginta annos.

Col. 431. *Ovidius Naso nascitur*. Confer quæ Joan. Massonus scripsit de Ovidii vita; piget enim his immorari.

Ibid. *C. Falcidius*. Parmensis, tresque alii Palatini codices *locaret*, pro *legaret*, corrupte legunt. Scaliger, cum annotasset, non C. sed P. prænomine fuisse Falcidio tribuno, illudque verbum sequenti anno, substituit ad verbum *superasset*, et reliquam longam laciniam, utpote ineptam atque assutam a maleferiatis hominibus, et quæ in scriptis codicibus non inveniretur, expunxit. Nos, quanquam non diffitemur nonnulla in iis esse quæ a placitis interpretum legis Falcidiæ abhorrent, cum sint tamen in omnibus quibus ultimum mss. atque editis libris, prætermitti omnino non duximus: distinguimus autem post Pontacum alio characteri. Omittit ex his primus Palatin. ms. verba *sive liberis*, pro quibus legit Sichardus *sais liberis*: tum Parmensis tacet *sive ceteris*: Sichardus cum impressa lectione facit. Sed enim Laciniam totam Lucensis codex omittit, et est vero manifeste assuta a leguleio aliquo post Justiniani tempora, a quo primum illud constitutum est ut in liberis observaretur. Novella 18, de legitima liberorum aucta ad Falcidiam trahit. Vide glossas basilicas, Parmenopolum prompt. lib. v, tit. 9, § 3, et ibid. scholiast. itemque scholiastem ad Theophil. lib. xi, tit. 22; Michaëlem Psellum synops. leg. vers. 295, et Francisci Balduini de hac lege diatribam.

Ibid. *Curtius Salassus*. Sichardus, alicuique veteris libri *Arda*, pro quo *Arado* reponendum, jactans est, cum docti monuerunt. Vide laudatum Scaligero Dionem lib. XLVII.

Col. 432. *Vibium Maximum*, etc. Scaliger ait. Eadem historia ejusdemque argumenti cum ea Barbari Philippi, lib. in de off. præl., eodemque tempore, nempe sub triumviratu. Mihi constat non esse diversas, sed nomina tantum mutata et questuram pro prætura positam. Dio lib. XLVIII: *Μάρκῳ τῷ τῶν ταπεινῶν μέλλοντι ἐγνωσθῆναι τὰ ὀνειδίματα, καὶ ἀπέφυγε, καὶ τοῦτο μὲν οὐδέ τις ἐγένετο ταπεινῶν τὴν ἀρχὴν αἰτήσαι*. Sed hoc gestum biennio post, L. Porcio Censorino, C.

Calvisio Sabino coss. Itaque hic non semel anarchismi commissi.

Col. 431. *E taberna meritoria*. Addit Scaliger ex uno alterove ms. *Cicero, ut quibusdam placet, in Cajetis* (al. *Caletis*, et *Zacetis*) *interficiatur*: quæ peritocha cum a plerisque aliis mss. atque editis libris omnibus absit, Pontaco, utpote *videtis*; suspecta, prætermissa est. Absit etiam a Parmensi codice, et Veronensi apud nos, atque aliis, quos videre licuit. Mitto quod incongruum plane sit, in hunc annum Ciceronis mortem conferri. Refert tamen illustrissimus Mansius pericopam ipsam totam: « Quam Scaliger adoplavit, recurrere in Lucensi ms. sed infimæ oræ laterali adscriptam, et ad annum primum hujus olympiadis, cui Eusebius Ciceronis necem assignat. » Excusande Scaligerana licentia, an satis hoc sit, lector judicet. De nobis certe mentitur, quod inclementer Scaligerum acceperimus, ut illi videtur, non judicabit.

Ibid. *Antonium superat Augustus*. Atque hic vides, non unius proprie anni historiam notari. Antonium superavit Augustus initio hujus olympiadis: tum ille fuga Alpes transgressus, apud Lepidum se recepit; denique cum vires suas Augusto obtulisset contra Brutum Cassiumque, hortantibus orantibusque militibus, in amicitiam una cum Lepido receptus est. Auctor Velleius lib. II, cap. 63. Quanquam noster ab alio auctore, qui rem paulo aliter narravit, atque in hoc tempus, biennio, ut volunt, citius vero, contulerit, acceperisse videatur. Confer Dodwelium in annalib. Velleianis, etc. Scaliger injuria Hieronymum accusat, quod per prophanitiam Lepidi nomen, quod est in Græcis, præteriverit: neque enim Eusebii illa, sed Syncelli sunt.

Ibid. *Cornificius poeta*. Idem ille videtur, cui mandatum a senatu bellum est contra Bassium, tributaque paulo antea, sive an. Urbis 709, provincia Syria. Plures ad eum exstant Ciceronis epistolæ lib. XII, quas videsis.

Col. 431. *Templa Rhodiærum*. Non Hirtio et Pansa, ut Scaliger ponit, sed sequenti anno, M. Emilio Lepido II et L. Munatio Planceo coss. Rhodum depopulatus est Cassius. Videsis Dionem Cassium lib. XLVIII, p. 395, et cognominem Dionem Chrysostomum in Rhodia cap. 337. Recte adeo Eusebii rationes habent, aut certe biennii metachronismo, de quo eum Scaliger reprehendit, non peccat.

Col. 432. *Secunda successio*. Male Scaliger, et contra mss. fidem hanc periocham præcedenti

anno adseribit, postulatque immerito Hieronymum de unius anni, quem ipsemet admercat, prochronismo. Confer Appianum, et Suetonium in Augusto, cap. 45.

Col. 431. *Cornelius Nepos*. Hoc non habet Eusebius, sive Hieronymus, in more positum, ut tunc clarescere auctorem aliquem dicant, quando aliquid scripturum edit, id quod Scaliger factum contendit, ut hoc anno putes, chronica sua scripsisse Cornelium Nepotem. Scilicet ut cum hujus operis mentionem faciat Catullus, hunc inferat post hæc tempora vixisse. Quid, quod non eum modo librum, sed plures alios conceivis hic noster, historicus omnium ferme elegantissimus, elucubravit? Neque verosimile est, etiam velis, ad libri alicujus editionem respexisse Eusebium, spectasse eum hic loci chronica, quæ licet docta, Jupiter, et laboriosa, exigui tamen operis et molis erant, *tribus explicata chartis*, et ut videtur, prima ingenii ejus rudimenta. Alia sunt quæ, ingenio per ætatem magis subactis, scripta edidit, et quæ tantam auctori suo famam pepererunt, et quæ vitæ ejus scriptores impense laudant. Certe quo hic tempore ab Eusebio memoratur, vix integro decennio a morte aberat, et fuisse eum tamen ætate supparem Catullo, fortasse etiam paulo grandioris natu, ex ejus poetæ carmine primo colligas.

Falso Scaliger, si mss. fidem spectes, eoque magis si historiae veritatem, periocham de Antigoni necis, quæ inferius quinto ab hoc anno habetur, hæc refert. Dicemus ea de re nos libi.

Ibid. *Furnii pater*. Ita habent mss. omnes, Scaliger *Furnii* legit, quæ levis tamen dissimilitudo est. Unus Parmensis, tresque alii Palatini mss. voces *pater* et *filius* prætermittunt. Plures ad Furnium Ciceronis epistolæ sunt lib. X. Vide et laudatum Scaligero Senecam lib. II de benef. cap. 25.

Col. 432. *Sallustius diem obiit*. Hoc nimirum anno, pugna enim apud Actium altero anno contigit subsequenti olymp. 187.

Col. 431. *Lucius poeta*. Virgilius ecl. III, ver. 90. Alias ille *Vævius* dicitur.

Ibid. *Antigonus contra Judæos dimicans*. Multa, quæ Scaliger hic loci sive ipse peccat, sive ab Eusebio et Hieronymo peccata qua jure, qua injuria reprehendit. Primum paulo ante invivimus, quod hanc periocham secundo olympiadis proxime præcedentis anno adscripsit, contra veterum codicum auctoritatem, ipsamque fidem

historiæ. Quem ausum in notis novo errore cumulavit, quod biennii prochronismo laborare auctoris nostri rationes dixit, imo effecit ipse, cum prorsus e contrario ejus intervalli metachronismo peccare viderentur. Recte enim vero Josephus Hierosolymorum cladem confert in consulatum M. Agrippæ et Canidii (verius Caninii) Galli, anno quarto olymp. 185, quo item anno (post aliquot tamen menses, ut in subsequenti olymp. initium potuerit incurrere) Antigonus apud Antiocham, urgente mortem ejus Herode, securi percussus est. Vide antiquit. lib. XIV, cap. ultim. et sequenti libri initium. Hinc ille biennii metachronismus, quem sæpius offendere erit infra in Eusebii chronico: nec enim moror Dionem lib. XLIX, pag. 463, qui anno præcedente, Claudio et Norbano coss. captas Hierosolymas censuit: id quod noster quidem Norisius in comotaph. Pisan. probat, sed jure improbat refutatque Pagius in apparatu crit. in annales Baronii. Contextum quod attinet, suggillat Scaliger Hieronymianam versionem, *contra Judæos dimicans, tandem occiditur*: nam neque contra Judæos dimicavit Antigonus, neque dimicans occisus est, neque hinc porro sensum Græca apud Syncellum præferunt. Fortasse autem vere scriperat s. interpres, *contra Idumæos*, ex ea enim erat Herodes gente. Quod si *Judæos* scripsit, ea potest ratione defendi, quod istos opponi voluerit *Hierosolymitis*, quorum civitatem regnumque Antigonus occupabat. Revera falsus est Scaliger depravata lectione quæ sequitur, *Hierosolymitarum regnum destructum est*, pro *Hierosolymitarum, etc.* quam et melioris nota libri cum editum mss. præferunt, sensusque ipse postulat. Adeo nihil sunt, quæ idem contra Hieronymianam hujus loci interpretationem ad fastidium usque congestis. De Græco textu, quandoquidem certis se notis Eusebianum non prodit, frustra disputatur.

Col. 431. *Hyrcanus contra Parthos*. . . . *Herodes Antipatri*. Quæ historiam spectant, sunt ea peculiaribus libris, et a pluribus quidem doctis viris pertractata, quæ replicare notarum angustia non sinunt. Tu videsis Josephum, et ex recentioribus Christianum Noldium in diatriba de vita et gestis Herodum, ut alios nunc prætermittam. Reponet hic satis superque Scaligero, qui Eusebium et Hieronymum erroris tanto conatu, tamque multis verbis redarguit, quod alienigenam Herodem affirmant. Affirmant enim

inquit, cum Eusebio cum hic, tum in histor. eccles. 1. cap. 6 plurimi, Epiphanius lib. 1 advers. heres. tom. II, Augustinus lib. XVII de civit. Dei, Photius biblioth. codic. 238, etc. Scaligerum sequitur Casaubonus exercit. 1, et Tornielius: quorum ratio præcipua est, quod Herodes patre sit natus proselyto; et quod Idumæi iam inde ab Hyrcani tempore pro Judæis fuerint habiti. Unde sic argumentatur Scaliger: Nulli Judæi erant alienigenæ; Idumæi ab annis 90 sive ab Hyrcano, erant Judæi (per ant. XII, c. 27): ergo, etc. Sed hæc hasta, stipula est. Nam Idumæi non erant proprie Judæi; sed tales, qui vel *ἐπιχώριοι*, seu nati in Judea, erant alienigenæ. Proprie enim Judæi non nisi qui tales origine, id est, Jacobitæ essent. Unde in argumento Scaligeri, major procedit de Judæis primæ et tertiæ significationis, non secundæ. Certe si Herodes proprie fuisset Judæus, non opus habuisset libros genealogicos incendere. Euseb. histor. 1, cap. 7; Hieron. lib. III in Luc. Neque enim hoc opus trahere in dubium; quasi absque tabulis genealogicis descriptio Quiriniana, Luc. II, 1 seq. juxta genus singulorum non potuisset fieri. Altling. in Schil. lib. IV, cap. 2, p. m. 212. Nam potuit sufficere singulorum professio: atque adeo *ἀπογραφή*, quæ peragi in Judea sine accuratis genealogicis, ac fuit peracta in populo Romano, cujus sensus ter actus, Sueton. in August. cap. 27, ac in Italia; Dio hist. III, LIV, LV, LVI; Syria Joseph. antiquit. XVII, cap. 43; imo super totum orbem, Luc. II, 1. Hactenus ille. Sed neque illud injuria vacat, quod addit Scaliger, matri Herodis proprium fuisse nomen *Κόρυς*, quod falso in *Κόρυθα* et *Κόρυπ* Eusebius mutarit. Equidem *Cyrrus* proprium erat atque idioticum, quod Hebræi *Κεφρον* dicunt, Josephus Ben-Gorion *Κιραρον*; Eusebius autem ad Græcæ linguæ ingenium inflexit, neque porro id piculium sibi duxerunt, qui secuti eum sunt, Syncellus, Nicephorus, Cedrenus, Tzetzes, alique. Tum *Arabicæ* mss. omnium lectio est, pro quo malebat Scaliger *Arabissæ*. Denique Palat. mss. quos laudat Schurzleischius, plus habent uno verbo, *suscipit imperium et principatum*.

Col. 431. *Hyrcanus*. . . Et ipse erit. In instanti est legunt cum Scaligero alii, et mox significat pro *præfatur*. Paulo inferius rescriptimus *omnis* 483 pro 486, quod erat Ponticæ editionis mendum. Idem numerus recurrit paulo infra: quibus locis S. Prospero uno plus dicit, sive 484,

quemadmodum et laudati ipsimet Pontæo mss. plures codices habent. Deducitur ille numerus ab exacta olymp. 63, atque adeo a subsequenti 66 anno primo, et ad tertium usque olymp. 186, termino utroque incluso, decurrit. Est autem iste Hyrcani tricesimus quartus et ultimus. Item paula post legit Scaliger, nescio quibus ex libris, *restaurandi* in Danielis loco pro *respondendi*. Vide Daniel. IX, 25 et seqq. Hierum. Infra, ubi dicitur *Hierosolymitarum*, idem *Hierosolymitarum* legit, et nequidquam pro *nequiquam*. Jam ab contendendo cum Eusebii rationibus prophete contextu, quod nec satis bene exponi longo *παρήγη* posset, post, tot doctorum hominum disputationes abstinemus.

Col. 434. *I. Herodes alienigena*. Non videtur Scaliger Eusebii rationes probe asseutus, cum ait, recte ab hoc anno institui initium Herodis ex eo, quod anno superiore, captis sub finem ætatis Hierosolymis, M. Agrippa L. Caninio cons. interfectus est Antigonus ultimus Hasamonæorum. Abjudit enim vero noster integra olympiade: hic enim supputat 186 ejusque annum tertium: non autem hujus, sed superioris 183 secundo anno Antigonum ponit occisum. Re etiam ipsa non 185 tertio anno, sed quarto præcedentis supplicio affectus est Antigonus, et principatum Herodes inivit, tribus exactis, postquam a senatu regiam dignitatem obtinuerat. Josephus regnum Judææ scribit adeptum esse Herodem a senatu *ἐπὶ τῆς ρ' καὶ π' καὶ δ' ἡμεραιῶος Ἰππετιόντος Γάβου Δαρμείου Καλέδου ἐπὶ δεύτερον καὶ Γάβου Ἀσπίου Ἡελλάωνος, olympiade C. Domitio Calvino iterum et C. Asinio Pollione cons.* Intellige cum primum Antonii et Cæsaris, ad quos confugit, ope rex declaratus est: quod ipsum cum circiter octobrem ejus, quem dicit Josephus, anni contigerit, apparere debuisse ad primum subsequentis olympiadis 183 referri. Exinde tres anni aberunt, ad id usque temporis, quo e vivis sublato Antigono, regni habenas arripuit: quare solidæ olympiadis metachronismo, contra atque Scaligero placet, Eusebii rationes laborant. Vide laudatum modo Nol-dium num. 43 et seq.

Col. 433, lin. duodecima. *Et cedentur*. Parmensis ms. alique nonnulli Pottero in notis ad S. Clementem laudati bellis legunt, non *belli*. Tertullianus: *Et cedentur quomodo in catalyismo usque ad finem belli, quod conditum usque ad interitum*. Sed et in Græco sacro textu *ἔως τῆος πολέμου*. Ita et infra *consummationem temporis* mi-

nori numero, cum Græco, *συντελείας καρῶς*, pro quo *temporum* Scaliger, atque alii legunt.

Ibid. *Herodes Ananiam, etc.* Sentis, non minus modo anni, sed duorum saltem historiam hanc periocha contineri. Adeo injuria Scaliger, ut cætera bene habeat, auctorem nostrum de biennii prochronismo accusat. Et differt tamen ille hoc gestum in sequentem annum. Vid. Joseph. antiquit. lib. XV, cap. 3, et de bello I, 17; Hegesippum quoque I, 36 et seq.

Col. 432. *Lunæ secundum Romanos cursus inventus*. Hæc in Parmensi ms. periocha desideratur. Audi vero Scaligerum hac super re. In fine, ait, anni superioris, prid. cal. januar. fuit coitus luminarium, numero aureo 3, epacta castigata 19, et sane character neomeniæ, tethel eo anno, qui erat Judaici computi hodierni 3727 fuit 3,8,788, ultima decembris, feria 3, cyclo solis 3. Quare si Romani a visione sideris putabant lunas suas, ut Arabes suos menses civiles, primus dies lunæ incidit in calend. januarii num. hoc Eusebiano 1983, in cujus martio sequenti numerus aureus 6 crepit currere. Hoc aliquam speciem veri habet, si non verum est, id est, si alia est ratio hujus periochæ. Sed Hieronymus hæc accepit a computi paschalis conditoribus sæculi sui, qui in occidente inibant computum lunarem a calend. januarii, aureo numero 3, cujus computi initium est ab anno sacrosancti concessus Nicæni. Anno antecedente, qui erat Christi Dionysiani 324, epacta tam castigata, quam æquabilis erat 18, quæ cum sita sit in calend. januarii, procul dubio ibi novilunium fuit, de quo computo locuti sumus in libro II canonum isagog. in cap. 2 libri primi, definit. 4. Quare hic metachronismus est triennii. Nam computatores illi ab Augusto Cæsare illum computum inibant, anno Juliano 9, sed inepte anno Juliano neomenias Nicænas accommodant, ut in ipsis canonibus docuimus. Hæc est vera hujus loci Hieronymiani explicatio, neque dubitandum.

Col. 433. *Antonii et Augusti fædus*. Eadem hic est solidæ olympiadis trajectio in Eusebii rationibus, quam præced. col. nota animadvertimus. Præterea peccatum quoque est triennii metachronismo, siquidem non aliud, ut par credere est, fædus notat Antoniam inter et Cæsarem, quam quod stalin a Fulvie morte sanctum est L. Cocceio pacis sequestro, cum ad firmandum inter utrumque amicitiam, Octaviam sororem suam Cæsar M. Antonio collocavit. Aliter aut

luxatam hanc periocham fuisse librorum culpa, ut aliud ab Eusebio gestum notari, putandum est.

Col. 433. *Augustus triumphavit*. Spectat hoc quoque gestum ad superiora tempora, statim scilicet ab initio fædere cum Antonio: siquidem, ut verosimillimum est, et vulgo critici sentiunt, ovatio illa significatur, cui titulum et causam pax eadem fecit: quod et fasti Capitolini notant. Unius ut dudum animadvertimus, olympiadis trajectio in Eusebii calculis, cætera quæ ab his pendebant, transversa omnia egit. Scaliger satis acriter reprehendit illud *pedestris certaminis triumpho pro pedestri triumpho*. Tu videlicet eade re Wesselingium lib. II observat. 4.

Col. 436. *Augusti et Antonii, etc.* Redit demum in viam Eusebii: satis enim bene tempus convenit iniciuntur Cæsarem inter atque Antonium, quæ hoc ipso anno Cn. Domitio Ænobarbo et C. Sossio cons. exarserunt. Vide Plutarchum in Antonio.

Col. 435. *Cleopatra et Antonius*. Mallem superiori proxime anno adscripsisset: quamquam scio Africanum, a quo Eusebius sumpsit, *ἡμεραιῶος πρὸς τρεῖς δ'*, finem Egyptiaci regni constittere. Sed annos hic numerat, quibus imperium stetit, 298; auctor chronici paschalis, 296. Uno minus, atque omnium quidem verissime Eusebius. Vide Petav. in epiph. de pond. et mens. pag. 382.

Ibid. *Quidam ab hoc loco, etc.* Pluribus egit hoc de anno Scaliger in canonibus isagogicis, ad quos in notis quoque in hoc locum provocat. Adde huic alios, qui temporum doctrinam tradunt, et cum primis Petavium.

Ibid. *Cæsar appellatus Augustus*. Contigit biennio post, ut Scaliger notat ex Censorino cap. 21: *Et ante diem decimum sextum cal. febr. imperator Cæsar Divi filius, sententia Lucii Munacii Planci a senatu cæterisque civibus Augustus appellatus est, se septimum, et M. Vipsanio Agrippa tertium cons.* Quamquam alii in eum diem minime consentiunt: et sane proprius ad idem Ovidius, utpote qui eodem tempore advivebat, i. fastor. vers. 589, delatum illi nomen Augustum ipsis idibus januariis docet.

Ibid. *Nico polis juxta Actium condita*. Suetonius cap. 18, *Nico polis apud Actium* dixit; variant et Græci scriptores, quibus et *πρὸς Ἀκτίου* et *ἐπὶ τοῦ Ἀκτίου*. Schurzleischius ait: Stephanus, *Ἀγαπίδος δὲ ἐν τῇ ἑρβογοραία, Ἀκτία, ἡ πόλις, καὶ ἡ ἑρπορ*. Arcadium tamen Stephanus subjunctis his verbis reprehendit: *Ἄλλ' ἢ πρὸς ἑρπορ βαρβάρως,*

τὰ Ἀκτία, ἢ δὲ πάλαι λέγεται οὐδαμῶς, τὸ Ἀκτιον. Merito reprehendi Arcadium Abrahamus Berke- lius putat, eum tamen Africani hunc locum plane ante oculos habuisse videatur. Deinde quod sibi vult Stephanus, quando dicit, Ἀλλ' ἢ ἑστέ μὲν βαρύνεται, τὰ Ἀκτία; Nonne enim ἢ Ἀκτία quoque barytonum est vocabulum? Suidas ἈΚΤΙΑ, ἀγὼν παλαιός, ὡς Καλλίμαχος ἐν τῷ περὶ ἀγῶνων ἄρθρῳ ποιεῖ. Tamen et ibi viri docti scribere malunt Ἀκτία. Ita Rich. Bentleius ad Callimachi fragmenta. Videtur ergo vetus mendum esse in Africano, ibique legi debere ἢ κατὰ Ἀκτιον, et deinde, καὶ Ἀκτία. Memorantur Ἀκτία ἐν Νουπόλιν: apud Gruterum inscript. 1, p. 314. Ambraciam non esse Nicopolin, ut putavit Servius, docuit Martius, opin. lib. 1, cap. 7. Servius deceptus forte est non bene inspecto Polybii loco lib. IV, cap. 63, ἀπό... σπεῖδον διαβήγα τὸν Ἀμβρακίον καθόλουρον κῆπον, ὅς στενωπὸς ἐστὶ κατὰ τὸ τῶν Ἀσπαράγων ἑσόν, καθόλουρον Ἀκτιον. De Nicopoli, et hoc agone, Dio lib. II, Virgilius lib. III, Plutarchus et Suetonius, sunt addendi. Nec ta- men primum constituta sunt τὰ Ἀκτία. Contra- rium enim e Suida vidimus: Ἀλλὰ τοῦτον ἀγῶνα ἐπιπέτερον ἐποίησεν ὁ Καίσαρ, ut ait Strabo lib. VII, p. 325. Duo mss. Parmensis et primus Palatinus juxta Actiacum minus recte habent.

Col. 435. *Censu Romæ agitato, etc.* In Parmensi ms. ut et primo Palatino, *inventa sunt civium Romanorum MCLXIV milia*. Apud Scaligerum XII centena et LXX milia, id est, 4,164,000, quam lectionem et numerum Græca apud Syncellum confirmant.

Col. 435. *Anaxilous Larissæus*. Objicit quinquen- nii prochronismum Scaliger, ex eo quod fuisse tum temporis astrologos et præstigiatores Urbe pulso ab Augusto, Dio asserat. Atqui aliud ab eo gestum hoc fuerit, quod Eusebius notat, spectabat certe Anaxilaum unice. Quod *magum* vocat, jam non præstigiatores ope dæmonum, ut Scaliger putat, sed mira quedam et ludicra fa- cientem significat Eusebius, sive Hieronymus ex vetustiorum auctorum sensu. Vide Fabricium bibliothec. Græc. tom. I, pag. 744, et tom. XIII, pag. 56 et seq.

Ibid. *Marcus Terentius*. Hanc subsequenti pe- riocham ordine præponit Scaliger. Videndus Strabo lib. ultimo. Ammianus Marcellinus lib. XVII, cap. 4, de Thebis his loquens: *Cornelius, inquit, Gallus Octaviano res tenente Romanus, Egypti procurator, exhausti civitatem plurimis in- terceptis, etc.*

Ibid. *Cornelius Gallus*. Rectius hoc subsequenti anno gestum addixisset, vido Dionem lib. LIII et Sueton. in Augusto cap. 66. Jam, quod addit Scaliger, magnum esse hallucinationem Servii in extremum buccileon; confundens Gallum, primum Egypti præfectum, eum C. Asinio con- sule, vereor, ne ille librorum sit error. Recte quippe alibi habent meliores editiones: *Hujus Pollionis filium, C. Asinium, et Cornelium Gallum, oratorem clarum, et poetam non mediocrem miro amore dilexit Virgilius*. Porro contra mss. quot scio omnium fidem, *quadragesimo tantum, pro quadragesimo tertio anno Scaliger legit*.

Ibid. *Tralles civitas*. Fortasse rectius in Parmensi ms. *concliderunt*: Palatini scribunt *consti- derunt*. Scaliger præfret *Tralles* pro *Tralis*, quod idem est plurim numero.

Ibid. *Messalla Corvinus*. Prefecturam Urbis, dignitatem gravissimi oneris, et insolentia pa- rendi graviorem, dicit Corn. Tacitus annali. VI, cap. 11, et qui se probe in ea gesserit, non administrasse ait, sed *temperasse, quin et tolerasse* potestatem. Omnino igitur erudite atque acute Scaliger conjectit hic rescribendum, *imbecillum sese potestati contestans*, ex vetere, ut putat, scriptura, *imbecillum sese et*, pro quo *imbecillum esse, etc.* sequiores critici reposerunt. Hæc enim vero lectio falsam se statim ac depravatam prodit: tamen non mutamus, quod mss. non suffragentur, imo Palatini, novo glossatorio ausu, *civilem* preferant. Sed quam addit ille causam imbecillitatis τὸ ἄβητο ἡλικίας, ut graviorem se annis Messalla Corvinus diceret, quam ut tanto oneri par esset, id minus probat Schurz- leischius, qui se non capere ait, quomodo, si ita legendum sit, in fastis Capitolinis anno ab U. C. 726, Messalla triumphasse de Gallis tradi possit, præcipue cum post eum triumphum per aliquod tempus vixisse eum, et Tibullo elegia VII constet. Atqui erat hoc ipsum intellectum haud difficile, si post octo demum annos, quod idem Scaliger sentit, sive anno ab U. C. 737, præfec- tus creatus est. Tunc autem prochronismo illo annorum novem, quem Scaliger notat, Hieronymianæ rationes laborabant: quod ego quidem non admitto, eodem Taciti testimonio nisus, qui statim a Messallæ repudio Taurum Stabulum ait, *quantum proreeta adato*, munus illud egregie tolerasse. Ex quo etiam Messallæ, cur repudiaret, causam non fuisse senectutis, licet argueret.

Col. 437. *Augustus, etc.* Monuerunt Scaliger et Casaubonus, quod verum unice est *Cantabrium*

legendum, inque ipso Græco textu *Κανταβρίων*. Ad hoc Scaliger Gallicos hic esse accipiendos pro Gallis, sive Γαλλία; nam Astures, quos Cas- sar una cum Cantabris subegit, ponuntur in Galloecia, Orosius, *Cantabri et Astures Gallæciae provinciæ portio sunt*. Vide Dionem lib. LIII, Flo- rum IV cap. ultimo, Velleium Patereulum II cap. 90, etc. Omnium rectissime Eusebius gestum huc refert: hoc enim proprie anno profectus est Cæsar adversus Cantabros, cum jam consulatum IX inisset, quod Dio testatur. Addeet Suetonium cap. 26.

Col. 438. *Augustus, etc.* Scitum, initio superio- ris proxime anni Augustum simulatam oratio- nem habuisse in senatu, qua se imperio exere- velle significabat, quod tamen reliquit Patrum hortatu: unde in veteri lapide apud Gruterum pag. 229, *summum imperium orbis terrarum dicitur auspiciatus*. Potestae igitur dici, renuisse paulo post, cum provincias inter se et populum dividi voluit, atque alias stipendiarias, alias tributarias esse? Scaliger nihil minus. Quam En- sebius monarchiam vocat, eam esse dictaturam sentit, nihil turge illo Velleii loco *dictaturam, quam pertinaciter ei deferretur populus, tam constanter renuit*.

Col. 437. *Augustus, etc.* Biennio post contigisse hoc, notat Scaliger, M. Apuleio et P. Silio Nerva cons. Et Tyris quidem atque Sidoniis propter factiones supplicium irrogatum fuisse tunc, constat.

Ibid. *Atratinus*. Nihil dubitandum, quin hic ille sit, cuius Suetonius meminit cap. 2 de cla- ris rethoribus: *Hunc eundem* (L. Plotium) *M. Cælius in oratione, quam pro se de vi habuit, significabat dictasse ATRATINO accusatori suo, actio- nem, etc.* Meminit ejus et Cicero oratione pro Cælio, unde alia quedam de Atratio expiscari licet. Hæc nos in Scaligeri gratiam dixerimus, qui nescire se Atratinum hunc oratorem fatetur: ac ferme pro illo accepit, qui hoc anno scribitur in fastis Capitolinis de Africa triumphasse. Qui- dam vetustiores libri *Acratinum* eum vocant.

Ibid. *Cantabri... opprimuntur*. Ab Agrippa sci- licet, atque hoc ipso anno, quod mirum, nescire se fateri Scaligerum. Horatius sub finem epist. 12, lib. 1:

Ne tamen ignore, quo sit Romana loco res:
Cantaber Agrippæ, Claudii virtute Neronis
Armenius cecidit, etc.

Vide et Dionem lib. LIV, et eum primis J. Masso- num Jani Reserati cap. 6, sect. 3.

Col. 438. *Herodes*. Vitiligat Scaliger, qui *nulla et magna opera pro ades*, quod genericum no- men est, deuisse Hieronymum interpretari con- tendit.

Col. 437. *Herodes Samariam, etc.* Disces a No- risio nostro, dissert. 5 de epochis Syro-Mace- don. quo anno condita ab Herode Sebaste fue- rit: nullo enim auctore Scaliger Eusebium de trienni metachronismo accusat. Tum vero acer- bis de eo postulat, quod putaverit Πάσιον, non loci nomen esse, sed templi, atque id ipsum quod fuerat in Cæsaris honorem excitatum, vo- catumque adeo Κατὰ τὸν, ipse Πάσιον dixerit: unde Syncellus arbitratus sit, dedicatum fuisse τῷ Πάσι. Nostra nihil commentum hoc interest: quod tamen et Philostorgio placuit; in Eusebio autem et Hieronymum vindicare in promptu est. Scripsisse illum ex pasch. chron. auctore colligi- mus: Ἐν Ηλασίῳ δὲ τὸ Πάσιον καταστάσιν: quod rectissime Hieronymus, ut in antiquis est libris, vertit, et in *Pansoda id quod Panium vocatur, extruxit*. Non meminit itaque templi, quod nomen neque nostri mss. neque ipsa retinet editio Scaligeri, nosque jure exponimus e Pontæcna, in qua legebatur *id tem- plum quod, etc.* Adeo Panium duntaxat scri- bitur ab Herode constructum, id quod bono utique sensu, juxta ipsam Scaligeri expositionem interpretari per partes licet, atque ita accipere cum Goaro ut cum Panio templum Cæsari ab Herode dicatum vicinum esset, cum unum rex extruxerit, aliud quoque putandum sit reparasse. Jam vero textum quod spectat, Schurzleischius pro verbis *olim jam*, invenit in primo Palatino cod. scriptum *Ολιζίαν*, quod nomen, ut mani- festum est, nostratum accusatori suo, *actio- nem, etc.* Meminit ejus et Cicero oratione pro Cælio, unde alia quedam de Atratio expiscari licet. Hæc nos in Scaligeri gratiam dixerimus, qui nescire se Atratinum hunc oratorem fatetur: ac ferme pro illo accepit, qui hoc anno scribitur in fastis Capitolinis de Africa triumphasse. Qui- dam vetustiores libri *Acratinum* eum vocant.

Ibid. *Cantabri... opprimuntur*. Ab Agrippa sci- licet, atque hoc ipso anno, quod mirum, nescire se fateri Scaligerum. Horatius sub finem epist. 12, lib. 1:

Ne tamen ignore, quo sit Romana loco res:
Cantaber Agrippæ, Claudii virtute Neronis
Armenius cecidit, etc.

Vide et Dionem lib. LIV, et eum primis J. Masso- num Jani Reserati cap. 6, sect. 3.

Col. 437. *Augustus, etc.* Biennio post contigisse hoc, notat Scaliger, M. Apuleio et P. Silio Nerva cons. Et Tyris quidem atque Sidoniis propter factiones supplicium irrogatum fuisse tunc, constat.

Ibid. *Atratinus*. Nihil dubitandum, quin hic ille sit, cuius Suetonius meminit cap. 2 de cla- ris rethoribus: *Hunc eundem* (L. Plotium) *M. Cælius in oratione, quam pro se de vi habuit, significabat dictasse ATRATINO accusatori suo, actio- nem, etc.* Meminit ejus et Cicero oratione pro Cælio, unde alia quedam de Atratio expiscari licet. Hæc nos in Scaligeri gratiam dixerimus, qui nescire se Atratinum hunc oratorem fatetur: ac ferme pro illo accepit, qui hoc anno scribitur in fastis Capitolinis de Africa triumphasse. Qui- dam vetustiores libri *Acratinum* eum vocant.

Ibid. *Cantabri... opprimuntur*. Ab Agrippa sci- licet, atque hoc ipso anno, quod mirum, nescire se fateri Scaligerum. Horatius sub finem epist. 12, lib. 1:

Ne tamen ignore, quo sit Romana loco res:
Cantaber Agrippæ, Claudii virtute Neronis
Armenius cecidit, etc.

Vide et Dionem lib. LIV, et eum primis J. Masso- num Jani Reserati cap. 6, sect. 3.

Col. 438. *Herodes*. Vitiligat Scaliger, qui *nulla et magna opera pro ades*, quod genericum no- men est, deuisse Hieronymum interpretari con- tendit.

Col. 437. *Herodes Samariam, etc.* Disces a No- risio nostro, dissert. 5 de epochis Syro-Mace- don. quo anno condita ab Herode Sebaste fue- rit: nullo enim auctore Scaliger Eusebium de trienni metachronismo accusat. Tum vero acer- bis de eo postulat, quod putaverit Πάσιον, non loci nomen esse, sed templi, atque id ipsum quod fuerat in Cæsaris honorem excitatum, vo- catumque adeo Κατὰ τὸν, ipse Πάσιον dixerit: unde Syncellus arbitratus sit, dedicatum fuisse τῷ Πάσι. Nostra nihil commentum hoc interest: quod tamen et Philostorgio placuit; in Eusebio autem et Hieronymum vindicare in promptu est. Scripsisse illum ex pasch. chron. auctore colligi- mus: Ἐν Ηλασίῳ δὲ τὸ Πάσιον καταστάσιν: quod rectissime Hieronymus, ut in antiquis est libris, vertit, et in *Pansoda id quod Panium vocatur, extruxit*. Non meminit itaque templi, quod nomen neque nostri mss. neque ipsa retinet editio Scaligeri, nosque jure exponimus e Pontæcna, in qua legebatur *id tem- plum quod, etc.* Adeo Panium duntaxat scri- bitur ab Herode constructum, id quod bono utique sensu, juxta ipsam Scaligeri expositionem interpretari per partes licet, atque ita accipere cum Goaro ut cum Panio templum Cæsari ab Herode dicatum vicinum esset, cum unum rex extruxerit, aliud quoque putandum sit reparasse. Jam vero textum quod spectat, Schurzleischius pro verbis *olim jam*, invenit in primo Palatino cod. scriptum *Ολιζίαν*, quod nomen, ut mani- festum est, nostratum accusatori suo, *actio- nem, etc.* Meminit ejus et Cicero oratione pro Cælio, unde alia quedam de Atratio expiscari licet. Hæc nos in Scaligeri gratiam dixerimus, qui nescire se Atratinum hunc oratorem fatetur: ac ferme pro illo accepit, qui hoc anno scribitur in fastis Capitolinis de Africa triumphasse. Qui- dam vetustiores libri *Acratinum* eum vocant.

videtur. Nempe Stephanus per Cæsaream Palæstinæ eam intelligit quam Καρζάνας Στρατωνίως; Ptolemæus lib. v. 16, vocavit quæque ab hac Palæstinæ Cæsarea Philippi probe est distinguenda, etsi eas confuderit etiam ad Antoini itinerarium Hieronymus Surita. Vide de Cæsarea Stratonis pyrgo, quæ ad chronicum paschale proferat Dufresnius p. 321 notarum. At Cæsarea ἐν Παλῆστίνῃ, seu Παλαιστίνῃ, prout Ptolemæo vocatur, alio nomine, *Cæsarea Philippi* dicta est, ut Nioephorus monstrat lib. x, cap. 30 hist. eccles. eamque *Nerodiada*, mutato deo nomine, appellavit Agrippa, ut Josephus lib. xx antiquit. cap. 8 auctor est. Huic urbi, non alteri illi, Eusebius noster natales non minus, quam honores, debet. Mann descripti libri aliqui *Cæsariam* scribunt. Benjamin Tudelensis מדינת סודירה in itinerario.

Col. 437. *Augustus Samitis libertatem dedit.* Contendit Scaliger, peccatum hic biennii metachronismo. Tunc certe temporis Sami Cæsar hiemabat.

Col. 438. *Germanos... Lollius superat.* Puta primo statim adventu, hoc utique anno: nam quod sequenti superatus ipse sit a Germanis M. Lollius, haud recte infert Scaliger, historia æque ac tempore peccatum hic esse ab auctore nostro.

Col. 437. *Varius et Tucca.* In primo Palatino ms. qui *Æneide libros*, sunt et qui *Æneadem* legant.

Col. 438. *Colonia Berytum, etc.* Strabo lib. xvi: *Berytus a Tryphon eversa ab Romanis nunc restituta duabus legionibus ab Agrippa in eam deductis.* Quod Patras spectat, Scaliger ex eodem Strabone colligit deductam coloniam quadriennio ante.

Col. 437. *Castius Smyrnaeus.* Hic *Lucius Castius Pius* nominatur in catalogo rhetorum, qui Suetonii libri de claris rhetoribus in mss. aliquot codicibus præfigitur. Plura de eo Seneca in controversiis, sed et *L. Castius Pius* pro *Pius* in alio ms. dicitur.

Col. 429. *Herodes in Palestina.* Hoc ferme duodecim annorum opus, teste Josepho antiquit. lib. xv inceptum circa decimum sextum Herodis annum est. Eusebius ad vicesimum secundum refert, quod tum fortasse in tantam jam amplitudinem excrevisset, ut dedicari, deque Cæsaris nomine appellari potuerit. Certe de octenni metachronismo, quod Scaliger facit, reprehendus non est.

Ibid. *Herodes, etc.* Primus Palatinus *Antipatram* legit, haud recte; sed nec bene, paulo post *oppida* pro *opera*, nuperus criticus reponi jubet. Porro conditum Cæsareæ secuta hæc sunt, ut proprie ad Herodis annum vicesimum octavum spectent. Vide Josephum antiquit. xvi, cap. 9. Ex recentioribus Noldium, et Prideaux.

Veteres quidam mss. atque editi libri, *de captivis.* Confer Dionem lib. lvi, et Velleium u, cap. 96.

Suetonius in ejus vita: *Natus, inquit, est (Horatius) sexto idus decembris, Lucio Cotta et Lucio Torquato coss. Decessit quinto calendis decembris Cato Marcio Censorino, Cato Asinio Gallo coss, post nonum et quinquagesimum annum.* In quem locum Vinetus: *Consules, inquit, fuerunt Lucius Aurelius Cotta et Lucius Manlius Torquatus, anno Urbis 689, sed Caius Marcius Censorinus et Caius Asinius Gallus annis post 57, hoc est anno Romæ 746.* Quare in Eusebii chronicis rectius notatum est, Horatium quinquagesimo septimo ætatis suæ anno Romæ esse mortuum. Ceterum vide, quod et Schurzleischius monet, unum pro cunctis T. Fabrum lib. ii epistol. 46; confer et Pontac notas.

Col. 439. *Caius Julius Hyginus.* Dicitur in Parmensi ms. *Julius Schinius cognomento Polycastor*; in primo Palat. absolute *Julius cognomento Polycastor*, rejecto *Hygini* vel *Schinii* nomine. Nec videtur dubitandum quin hæc Hieronymus descriperit et Suetonii lib. de illustribus grammaticis cap. 20: *Caius Julius Hyginus Augusti libertus, natione Hispanus, etc.* Ex quo autem acceperit de cognomento illo *Polycastor*, seu *Polycastor*, pro libri perique alii *Polyhistorum* dicunt, divinandum est. Schurzleischius putat, deceptum proferantia scribendi Hieronymum ex subsequenti Suetonii contextu, *studiosè et avidè imitatus est Cornelium Alexandrum, grammaticum Græcum quem propter antiquitatis notitiam Polyhistorum multum nominabant*: ut quod Suetonius de Alexandro dixit, quem ita cognominatum narrat et Suidas, ipse ad Hyginum retulerit.

Ibid. *Herodes Hyrcanum, etc.* Videtur Eusebius tot perpetratas ab Herode neces, non quod hæc crederet, juxta temporum rationem spectare, sed ad sævissimi regis exaggerandam crudelitatem, uno simul loco commemorasse. Re enim recensuerat ipsemet Aristobuli necem ante annos viginti sex: nec de Hyrcano ignorare potuit, quod luculentissime Josephus antiq. lib. xv,

cap. 9, testatur, fuisse eum anno Actiææ victorie interfectum, qui cum octavo Herodis concurrir. Mariamem sororem suam sequenti anno sive regni sui nono, occidit, et paulo post Alexandram sororem. E contrario proprios filios Alexandrum atque Aristobulum nullis abhinc annis, sive biennio ferme antequam ipse et vivis excederet, Beryti jussit contrucidari. Non est itaque, si mentem auctoris nostri probe assequimur, quod ei vitio, ut Scaliger facit, metachronismos et prochronismos plurium annorum vertamus.

Col. 439. *Tiberius de Rhatis.* Negat Scaliger, memoriæ proditum unquam de Armenis Tiberium triumphasse. Cætera consuli jubet annales August. M. Velseri.

Col. 440. *Albucius.* Suetonio de claris rhetoribus cap. 3 dicitur *Caius Albutius Sibus*, non *Silo*; sed et *Silius* scribitur apud Senecam.

Col. 439. *Augustus Juliam.* Triennio post relegata est, si Velleio credimus lib. ii, c. 100; ait enim tricesimo anno ante Vinicii consulatum, quem gessit anno U. C. 783, actam in exilium. Scaliger et contrario anno antecedenti damnatum ponit, quo liberius rationibus Eusebii detrahit.

Ibid. *Marcus Tullius.* Confer Isidorum lib. i, c. 24, de notis vulgaribus: *Beveregium* quoque, si lubet, præf. ad arithmeticum chronologicum.

Ibid. *Augustus gladiatorum.* Consentit Velleius eodem quo relata est Julia, anno, editam naumachiam; sed ille, ut notatum est, gestum utrumque triennio abhinc ponit.

Col. 440. *Melissus Spoletinus.* Neque *Caii*, neque *Marci*, ut vides, prænomen huic datur abs Hieronymo: Scaliger tamen *Marcus* proposuit, ut et Suetonio, qui *Caium* vocat lib. xxi de illustribus grammaticis cap. 22, nostrum errorem insinulet.

Col. 439. *Herodes ad ea, etc.* Atque hæc plurium annorum memoriæ periocha continet: nam quo anno Herodes doctissimos Judæorum et legis patriæ interpretes, Judam et Matthiam (hos enim ab Eusebio indicari autumo) supplicio affecit, proximus ipse mortis erat: quo vero Costobarum, virum Salomæ alterum, interfici jussit (quod ignorasse videtur Scaliger) una cum Lysimacho, Antipatro, Dosithæo atque aliis, ipse circiter duodecimum regni agebat. Et sane digeri hæc per tempora, non per annos meminimus ad hæc esse etiamnum Herodis historiam tene-

bris quam que maximæ obsit: sed quem Eusebius auctorem secutus sit, non invenio: Josephus enim in alia omnia abit. Mss. Palat. *Solonia* præferunt.

Col. 439. *Tertullianus.* Facile assentiar Scaligero, fuisse hanc perieopem in textum ex glossa importatam, nam et in vetustissimorum aliquot codicum margine minusculis litteris descripta est. Quod vero spectat Tertulliani verba c. 8 adversus Judæos: *Videmus autem, quoniam quadragesimo et primo anno imperii Augusti, quo post mortem Cleopatrarum imperavit nascitur Christus, etc.* malim ea putare cum isto, tum huic simili loco paulo post, depravata librariorum culpa. Gravior quippe hallucinatio hæc est, quæ potuisset in vetustissimum auctorem cadere videtur: annus enim ille 41 Augusti numeratum a eadè Cæsaris, qui a Cleopatrarum morte nonnisi 28 erat: idque minime ignorasse Tertullianum, ex reliquo toto contextu perspicuum est. Velim igitur utramque fuisse ab eo epocham indicatam: altero autem loco descriptorum oscitantia numericas notas excedisse, quas ita nullo negotio suppleas post Augusti nomen, 28, quo post mortem Cleopatrarum, etc. Ita et Hieronymus videtur utramque epocham expresse connotare voluisse, in comment. in caput secundum Isaiæ, ubi ait: *Veteres peccolamius historias, et invenimus usque ad 28 annum Cæsaris Augusti, cuius 41 anno Christus natus est in Judæa, in toto orbe terrarum fuisse discordiam, et singulas nationes contra vietas gentes arsisse studio prædicandi, ita ut exederent, et cæderentur, etc.* Priore loco ab Actiæa victoria: altero a Cæsaris eadè eundem imperii Augusti annum designat. Certe falsum est, quod Scaliger contendit, ut locum attendenti serius patebit Hieronymum eum idem principium 28 et 41 anni Augusti faciat, diversa hæc tempora fuisse arbitratum, eique Tertullianum in eandem hallucinationem prævisse. Cæterum in Parmensi ms. aliusque Pontaco laudatis, non 41, sed 40, absolute legitur hic loci, quæ ipsa quoque incongrua lectio non est.

Col. 440. *Cyrimus ex consilio, etc.* Refixit locum huic Scaliger pro arbitrato suo ita: *Quirinus ex consilio senatus in Judæam missus, etc.* verbis edicente Cæsare, quæ putavit a correctoribus incurstata, prætermissis. Dein erroris, quem ipse admisit, in verbis *ex consilio senatus*, torquet in Hieronymum culpam: denique totam periocham subsequenti de Christi ortu postpositam. Quibus ausis mss. auctoritatem nos unice op-